

x

**BORBENA DEJSTVA U
SASTAVU JUŽNE
OPERATIVNE GRUPE
I DRUGE ARMIJE**

TEŠKE BORBE U ISTOČNOJ BOSNI

Pored korišćenja glavnog pravca za povlačenje iz rejonu Užica u Sarajevo i dalje, dolinom Bosne, Nijemci su koristili i pomoćni pravac dolinom Drine da znatne snage usmjere da ojačaju sopstvene pozicije na sremskom frontu i ujedno obezbjeđuju glavnu Grupu armija »E« na putu od Višegrada do Sarajeva. Početkom decembra 1944, dolinom Drine povlačile su se 1. vazduhovno-pješadijska, 117. i 7. njemačka divizija »Princ Eugen« i borbena grupa »Skenderbeg«. Njemačke jedinice forsirale su Drinu u rejonu Ljubovije, oprezno i uporno nastupale prema sjeveru, usput obrazovale mostobran na desnoj obali rijeke, kod Zvornika, a jača uporišta u Bijeljini i Brčkom. Na području istočne Bosne operisao je Treći korpus NOV i POJ, u čijem su sastavu bile Dvadeset sedma i Trideset osma divizija i nekoliko partizanskih odreda, na širokom prostoru i bez većih mogućnosti da se suprotstavi najezdi neprijateljskih jedinica iz doline Drine, da spriječi njihovo odlaženje na sremski front i uključivanje u protivnapade na komunikaciji između Vinkovaca i Brčkog. Vrhovni štab NOV i POJ naredio je Južnoj operativnoj grupi, u čiji će sastav ući i Sedamnaesta udarna divizija, da hitno spriječi dolazak njemačkih jedinica iz srednjeg i gornjeg toka Drine i uvođenje u borbe na sremskom frontu. U skladu sa primljenim naređenjem, štab Južne operativne grupe preduzeo je mjere da potčinjene jedinice, sa bojišta u rejonu Užica, dovede u rejon Loznice, da forsiraju Drinu, presijeku komunikaciju između Bijeljine i Zvornika i pokušaju odbiti neprijateljsku grupaciju prema Vlasenici, Sokolcu i Sarajevu.

U četvoromjesečnim borbama u Srbiji Druga krajiška brigada postigla je velike rezultate i brojno ojačala. U njene redove došlo je oko 2000 djevojaka i mladića iz Šumadije i okoline Kruševca, Niša i drugih mjesta. Mnogi novodošli borci su ispoljili izuzetnu hrabrost, a neki su postali desetari, vodnici, politički delegati, zamjenici političkih komesara i zamjenici komandira četa.

Brigadama Sedamnaeste divizije: Drugoj krajiškoj, Šestoj istočnobosanskoj i Petnaestoj majevičkoj naređeno je da izvrše pokret preko Valjeva i da se prikupe na prostoru Loznice, Lešnice i Badovinaca.

Bataljonima Druge krajiške je naređeno 7. decembra poslije podne, da obustave napade i gonjenje protivnika, da usiljenim maršem krenu u Kosjerić, da tu odahnu i produže u Valjevo. Izvlačenje iz borbe proteklo je u potpunom redu. Uveče, bataljoni su stigli u Kosjerić i tu zanoćili. Ujutru su krenuli prema Valjevu. U ponoć Prvi bataljon stigao je u grad na Kolubari, Drugi nešto ranije u Gradac, a Treći i Četvrti takođe u Valjevo i okolinu i tu zanoćili. Jedna četa Četvrtog bataljona ostavljena je u Kosjeriću da štiti brigadnu bolnicu. Devetog decembra, Prvi bataljon stigao je u Koviriće, Drugi u Belotić, Treći bio u stalnom pokretu, a Četvrti, u čiji sastav je stigla četa iz Kosjerića, zanoćio je u Plušcu. Pri pokretu bilo je prilično poteškoća. Najviše glavobolje zadavali su bosonogi borci, koji su teško koračali po smrzloj zemlji i snijegu. Neki su imali raskrvavljena i promrzla stopala i brzo padali od teških bolova i umora. To je remetilo marševski poredak bataljona i češće je dolazilo do zastoja. Iznemogli borci su izdvajani, ostavljani u seoskim kućama da se oporave, a pozadinskim vlastima nalagano je da

im nabave nešto obuće i da ih kasnije upute u sastav njihovih jedinica. U nevolji bilo je zabašavanja i namjernog izostajanja pojedinaca koji su prešli iz četničkih redova, ili zarobljeni, pa su dobrovoljno pristali da ostanu u Drugoj krajiškoj brigadi. Prema takvima primjenjivane su strože mjere i nazvani su pravim imenom - dezerteri. Jedan od njih osuđen je zbog dezerterstva, izveden pred stroj Četvrtog bataljona i strijeljan, uz objašnjenje zašto se to učinilo. Desetog decembra Prvi bataljon je stigao u Rujan kod Loznice, tu zanoćio i ostao tri dana. U isto selo došao je Drugi bataljon i zadržao se nešto duže na odmoru i sređivanju. Treći bataljon je stigao u Loznicu, nekoliko se dana odmarao i pripremao za predstojeći pokret i borbene zadatke. Četvrti bataljon se smjestio na prostoru između Loznice i Trbušana. Vrijeme je korišteno da se izvrši analiza minulog pokreta, da se ukaže na ispoljene nedostatke i doprinese njihovom otklanjanju, da borci očiste i dovedu u red oružje, opremu, da dotjeraju obuću i odjeću, da se nešto više odmire i posvete ličnoj higijeni.

Na prijedlog štaba Druge krajiške brigade, štab Sedamnaeste divizije izdao je naredbu da se formira Peti bataljon pomenute brigade. Za komandanta bataljona postavljen je Marko Budimir Mačo, za političkog komesara Mustafa Gluhić, za zamjenika komandanta Dušan Mutić i za zamjenika političkog komesara Branko Bijelić, za intendanta Dušan Skakić, a Marko Bilbija za njegovog zamjenika. Tonka Čaleta je postala referent saniteta u bataljonu a Ruža Nedić njen zamjenik. Bataljon je formiran od četa koje su izdvojene iz ostalih bataljona Druge krajiške brigade. Došlo je i do drugih kadrovskih promjena u ostalim bataljonima i četama, poslije gubitaka i ranjavanja u proteklom periodu. Nešto kasnije, 23. decembra, za komandanta Četvrtog bataljona postavljen je Nikola Obradović, za njegovog zamjenika Gavro Panić, za pomoćnika političkog komesara Prvog bataljona, umjesto Branka Bijelića, postavljen je Milorad Popović. Za komandire četa u pojedinim bataljonima postavljeni su: Mihajlo Despot, Stevo Stojisavljević, Stevo Jakšić, Marko Radaković i Stevo Božičković. Za političke komesare četa postavljeni su: Aleksandar Marković, Radomir Kovačević i Živko Krstović. Za zamjenike komandira četa postavljeni su: Ilija Cvitković, Safet Ašćerić, Dragan Damjanović, Boro Sukara, Branko Milošević i za pomoćnike političkih komesara četa Dragoljub Praštalo, Rajko Popović i Ljubomir Čavić.

Pripremano je forsiranje Drine koja je naglo nadošla i mjestimično se izlila iz svog korita. Prikupljana su priručna sredstva za savlađivanje rijeke. Kad je voda nešto opala, štab Sedamnaeste udarne divizije, pod čijom je komandom privremeno bila i Dvadeset osma slavonska udarna divizija, naredio je potčinjenim jedinicama da prelaze Drinu na prostoru između Loznice i ušća u Savu, da obrazuju čvrst mostobran za prihvat ostalih jedinica na putu iz Srbije u istočnu Bosnu.

Drugoj krajiškoj brigadi naređeno je da forsira Drinu na sektoru Kurjačice, da uspostavi mostobran na njenoj lijevoj obali, da glavninu snaga orijentiše pravcem Donja Trnova-Ugljevik, da presiječe komunikacije Branjevo - Bijeljina i Janja - Koraj. Haubička i brdska baterija artiljerijskih oruđa su pridodate brigadi i postavljene na Kurtovića adu da štite, u slučaju potrebe, jedinice koje prelaze rijeku. Noću, 14. i 15. decembra izvršene su detaljne pripreme, određeno mjesto prelaza i provjerena ispravnost sredstava za prevoz boraca, opreme, naoružanja i tovarnih grla. Raspolagalo se trenutno jednim velikim čamcem, nosivosti 40 boraca sa cjelokupnim naoružanjem i opremom, dvije deregljije, nekoliko srednjih i manjih čamaca. Sve je to provjeravano, u toku noći, dovezeno na obalu i porinuto u vodu. Uz pomoć Komande mjesta u Loznici i Koviljači pronađeno je oko 40 mještana - veslača - da upravljaju čamcima i deregljijama. Vrijeme je bilo nepovoljno i dosta hladno. Na mjestu prelaza širina Drine iznosila je 350 metara. Prema proračunu deregljijama i čamcima trebalo je sat i više vremena za utovar, prevoz ljudstva, istovar i povratak. U podne počelo je forsiranje Drine. U plovlia

prvi su ukrcavani borci i rukovodioci Trećeg bataljona da uspostave užu mostobran na lijevoj obali rijeke. S njimaje prešao i zamjenik komandanta brigade. Prevoz bataljona trajao je više od 4 časa. Neprijatelj nije ometao forsiranje. Štab bataljona brinuo je da se mostobran proširuje, posjednu položaji na kotama 168, 141 i 151, da se zatvori pravac od Zvornika, poruši mošt na Tavni i uspostavi veza sa jedinicama Dvadeset osme slavonske brigade u Gornoj Pilići. Prevoženje boraca Četvrtog bataljona započelo je u 16 i završeno u 21 čas. Kad se prikupio u Batoru, pomenuti bataljon upućen je drumom Zvornik-Janja-Bijeljina da zauzme položaj u Obriježu i zatvori pravac od Janje i Bijeljine. Uslijed velike pomrčine i nevremena obustavljeno je prebacivanje ostalih bataljona. Ujutru, najprije su prevezeni protivtenkovski topovi i upućeni na položaj Trećeg bataljona. Zatim je nastavljeno prebacivanje pratećih četa i komore oba bataljona. Potom, Peti bataljon ukrcan je u čamce i dereglije, u 12 časova našao se na drugoj obali, odmah produžio u Modran da progoni četničke jedinice, posjedne i kontroliše drum između Janje i Koraja. Baš u to vrijeme neprijateljska artiljerija, s položaja od Branjeva, počela je bombardovati mjesto prelaza, ali nije omela saobraćaj na rijeci. Do 16 časova cio Prvi bataljon iskrcan je na lijevu obalu i odmah upućen u Dugo Polje da ojača položaje Trećeg bataljona. Rijeku je prešao i štab brigade i smjestio se u Johovcu. Uveče, prebačen je Drugi bataljon i upućen na konak u Bator. Cijele noći čamci i dereglije prelazili su rijeku i prevozili komoru, pozadinske dijelove dvaju bataljona i brigade.

U toku noći 16. i 17. decembra, dvije čete Četvrtog bataljona, sa komandantom Nikolom Obradovićem, uz podršku dva teška minobacača, napale su 500 Nijemaca u Janji, naoružanih automatskim oružjem, jednim topom i sa dva minobacača. Borba je trajala više od 7 časova. Neprijatelj se žilavo branio iz utvrđenja na obali Modrana, onemogućavao mitraljeskom i puškomitraljeskom gustom vatrom prelaz preko mosta i rijeke. Iz zauzetog dijela Janje, na desnoj obali Modrana, čete su se ujutru povukle na položaj u Obriježu. U borbi je ubijeno 6 i ranjeno 12 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjena su 2 puškomitraljeza, pištolj, nešto municije i vojničke opreme. Jedan borac je lakše ranjen.

I borci Trećeg bataljona imali su okršaj sa neprijateljskom izvidnicom i uspjeli je odbiti.

Drinu su prešle Šesta istočnobosanska nešto ranije, a Petnaesta majevička brigada kasnije i krenule u napad na protivnika. U sadejstvu sa Petnaestom majevičkom i Drugom krajiškom, Šesta istočnobosanska brigada 18. decembra napala je dobro utvrđeni neprijateljski garnizon u Bijeljini. Tokom dana ovladano je većim dijelom grada. Protivnik je satjeran u nekoliko tvrdih zgrada i najžešći otpor pružao je iz željezničke stanice i žitnog silosa. Druga krajiška brigada, u sadejstvu sa Dvadeset prvom slavonskom brigadom, spriječavala je prodor neprijatelja od Zvornika, preko Branjeva, za Bijeljinu i teško odolijevala. Već u jutarnjim časovima neprijateljska motorizovana kolona, jačine 3000 vojnika, podržana divizijom topova i bataljonom tenkova, stigla je ispred položaja Druge krajiške, istočno od Tavne, na kotama 141, 151 i 168, i Dvadeset prve slavonske brigade, na njenom desnom krilu i počela je borba. Napadalo je više od 1000 neprijateljskih vojnika, uz podršku 2 tenka i nekoliko topova, iz sastava 7. njemačke SS divizije »Princ Eugen«. U dvočasovnoj borbi esesovci su odbijeni, uz osjetne gubitke. Uništena su njihova dva tenka. Nijemcima se radilo o glavi i nisu posustali u pripremanju novog napada da prođu prema Janji i Bijeljini. U podne žestoko su napadnuti bataljoni Dvadeset prve slavonske brigade i potisnuti sa položaja u rejonu Tavne. Time je ugroženo desno krilo Druge krajiške i primorano da se povije unazad, do Srednje Mahale, da posjedne povoljniji položaj, odoli napadu i smogne snage za protivnapad. Esesovci su uporno nastupali, osvojili kotu 202, zaselak Brezovaču i namjeravali dalje. Uslijedio je protivnapad i neprijatelj gonjen do južnog dijela Srednje Mahale. Na drugoj strani, na lijevom krilu bor-

benog rasporeda, neprijatelj je izvršio snažan pritisak i bataljone primorao da se povlače. U ogorčenoj borbi poginuli su: Momčilo Duričić, Lazar Elez, politički delegat voda, Dušan Jovanović, Radosav Marković, Nikola Mijoković, desetar, Velizar Milanović, Bogdan Mišić, Cedomir Mirković, desetar, Vojislav Milivojević, Draško Milovanović, Dragutin Nikolić, Radenko Ranković, Cedomir Stefanović, vodnik, Nebojša Bečić, Aleksandar Marinković, Cedomir Gavrilović, Viško Stevanović, Gradimir Savić, Mihajlo Živković i Bogdan Milić.

Na novoposjednutim položajima u rejonu Ruhotine, na lijevoj strani drumu za Janju i Bijeljnu, kojim je neprijatelj ovladao, bataljoni Druge krajiške pokušavali su da ometu njegove pokrete na sjever i nisu uspjeli. Uveče, Nijemci su stigli u Janju, odabrali dobre zaklone i zanočili. Njihovo približavanje Bijeljini uslovljavalo je da jedinice Šeste istočnobosanske brigade obustave napad na grad.

Novonastala situacija i stalni pritisak nadmoćnijeg neprijatelja zahtijevali su pregrupisanje i promjenu položaja jedinica Druge krajiške. Štab brigade predviđao je da će neprijatelj iz Janje produžiti u Bijeljnu, a poslije u Koraj ili Brezovo Polje. U isto vrijeme četničke jedinice mučki su napadale s leđa i bokova i olakšavali pokret njemačkim kolonama. Prvi bataljon zauzeo je položaj u Suhom Polju, na raskrsnici puteva Bijeljina - Janja - Koraj, sa zadatkom da spriječi svaki saobraćaj neprijateljskih jedinica i njihovo izvlačenje u Brčko. Drugi bataljon raspoređen je na liniji između Krčevina i Kobiljaka, da zatvori drum od Bijeljine preko Suljina Hana za Koraj. Treći bataljon zadržan je u brigadnoj rezervi u Donjoj Trnavi. Četvrti bataljon rasporedio se nešto zapadnije od položaja Drugog bataljona da zatvori pravac prema Koraju i progoni četničke jedinice u rejonu Ugljevika. Peti bataljon stigao je u Ravno Polje, orijentisao se prema Ugljeviku i čistio teren Gurbeta od četnika koji su tamo prispijeli bježeći iz Srbije. Štab brigade, pozadinske jedinice i brigadna bolnica bili su u istočnom dijelu Donje Trnove. Prije polaska na novi položaj, borci Četvrtog bataljona porušili su most na Janji, a noću napali neprijatelja u istoimenom mjestu. Borba je trajala do svanuća i protivnik nije istjeran iz varošice. U nastupanju prema Ravnom Polju, u toku noći, Peti bataljon sudario se sa jednim četničkim bataljonom kod Zabrđa, brzo ga rastjerao i primorao da bježi. Gonjenje četnika je nastavljeno. U akciju je uveden i Treći bataljon da kontroliše prostor Zabrđa, lijevo od drumu između Bijeljine i Koraja. Četvrti bataljon je dospio u Mariće, a Peti na Obrenovu kosu i kontrolisao pravac prema zapadnoj strani.

Borbeni raspored jedinica Sedamnaeste divizije izgledao je ovako: Druga krajiška nalazila se na prostoru od Suvog Polja do Gornje Čadavice i čvrsto zatvarala drumove koji vode iz Bijeljine i Janje za Koraj. Šesta istočnobosanska brigada držala je položaje kod Patkovače, Amajlije i Petrovog Polja, ugrožavala neprijatelja u Bijeljini i štitila uži mostobran na lijevoj obali Drine. Petnaesta majevička brigada rasporedila se duž drumu od Bijeljine do Novog Brezovog Polja i Brčkog, u Vršanima, Donjem Dragaljevcu, Maloj Čadavici i Velikoj Obarskoj. Brigade Dvadeset osme slavonske divizije, koja je i dalje bila pod neposrednom komandom štaba Sedamnaeste divizije, držale su položaj prema Tutnjevcu, Zabrđu, Šepku i Johovcu.

KOD ČELIĆA I PUKIŠA

Štab Sedamnaeste divizije 20. decembra, naredio je da bataljoni Druge krajiške brigade likvidiraju četničke bande u Maleševcima, Ugljeviku i Bogutovom Selu, da produže na prostoriju Koraja, Čelića i Pukiša da uništavaju ustaše i zelenokadrovce, da djeluju prema Brčkom i spriječe svaku intervenciju prema Bijeljini. Istovremeno bilo je predviđeno da se izdvoje manje jedinice da čiste

prostor između Koraja i Brezovog Polja i da se uspostavi veza sa jedinicama Petnaeste majevičke brigade u Vršanima i Donjem Dragaljevcu.

Preko Gornjeg Dragaljevca, Drugi bataljon stigao je u Korenitu i tu zanoćio. Primijenjene su mjere opreznosti, proganjane četničke grupe i prikupljani podaci o neprijatelju. Sjutradan bataljon je produžio u Han-Miladiju i Gluhu Baru da presječe komunikaciju između Pukiša i Brčkog, da osujeti pokrete neprijateljskih jedinica iz grada na Savi. Četvrti bataljon stigao je iz Marića i Gornje Čađavice u Babetino Brdo. Obavještajci i izviđači odmah su počeli prikupljati podatke o neprijatelju u Pukišu, a štab bataljona, u saradnji sa komandirima četa, pipremao je plan napada na dobro branjeno uporište. Treći bataljon zadržan je u Zabrđu da onemogući pokrete i saobraćaj neprijateljskih jedinica između Bijeljine i Koraja. Prvi i Peti bataljon upućeni su da osvoje neprijateljsko uporište Koraj, ali su to nešto ranije učinile jedinice Sedamnaeste slavonske udarne brigade. Prvi bataljon razmješten je u Miloševićima da organizuje izviđanje prema Čeliću i spreman očekuje uvođenje u borbu. Peti bataljon je došao u Brda i zatvorio pravac od Čelića. Štab brigade i prištapske jedinice stige su u Tutnjevac.

Komandant brigade Dragutin Stanić, zamjenik komandanta Milan Zgonjanin, politički komesar Idriz Čejvan, zamjenik političkog komesara Vojkan Lukić i načelnik štaba Irfan Krilov, na osnovu prikupljenih podataka o neprijatelju u Čeliću, Pukišu i okolini, donijeli su odluku da bataljoni krenu u napad i tuku posade u neprijateljskim uporištima. U Čeliću nalazilo se oko 600 bjelogardejaca, nešto zelenokadrovaca, potpomognutih sa 2 tenka i 4 topa. Na drumu za Brčko bilo je oko 700 četnika i zelenokadrovaca. Bataljon četnika pojavio se u pozadini borbenog rasporeda Druge krajiške, kod Tutnjevca i Zabrđa, ali je natjeran u bjekstvo napadom jedinica Sedamnaeste slavonske brigade.

Napad na Čelić i okolinu započeo je uveče i trajao cijelu noć. Prvi bataljon krenuo je na uporište Bijeli kamen, sa izvjesnim zakašnjenjem, u namjeri da Čelić ugrozi sa južne i zapadne strane. Drugi bataljon zauzeo je položaj na drumu između Pukiša i Brčkog, na sektoru Ravnog gaja, da spriječi pristizanje pomoći ugroženim uporištima. Borci su iskopali rovove i načinili solidne zaklone da se lakše suprotstave udaru protivnika iz garnizona u Brčkom. Treći bataljon ostao je da osigurava pravac od Bijeljine i Janje. Četvrti bataljon usmjeren je da osvoji Pukiš i Ratković, da sa sjeverne strane ugrozi Čelić, neprijateljsku artiljeriju na drumu između pomenutih uporišta. Bataljonu je pridodat protivtenkovski top da lakše savlađuje tvrde bunke i zgrade preuređene za pružanje otpora. Peti bataljon napadao je obje strane drumu od Koraja za Čelić i težio da se uklini u neprijateljski borbeni raspored. U nastupanju sa polaznih položaja do podilaženja neprijateljskoj odbrambenoj liniji, a takođe i kasnije, bilo je poteškoća i iznenađenja od strane protivnika. Čete Prvog bataljona su se teško snalazile na nepoznatom terenu, čak lutale i prilično zakasnile. Na pravcima njihovog nastupanja i podilaženja teren je bio nepodesan i teško prohodan. Novopostavljeni komandiri četa i vodova nisu imali dovoljno iskustva u rukovođenju i snalažljivosti u komandovanju. U pokretu prema Pukišu, Četvrti bataljon naišao je na neprijatelja u Mrtvici, uspio ga suzbiti i produžio prema cilju. Na drumu između Pukiša i Brčkog borci su napali neprijateljsku motorizovanu kolonu, uništili dva kamiona i zaplijenili nešto oružja. I Drugi bataljon na putu na položaj u Pipercima sukobio se sa četiri četnička bataljona i uspio ih je odbiti u Buzekare. Četnicimaje priskočio u pomoć bataljon bjelogardejaca. Drugi bataljon se povukao u Pukiš, uspostavio vezu sa Četvrtim bataljonom i zauzeo predviđene položaje na Ravnom gaju. Prvi bataljon i Peti bataljon napadali su neprijatelja do zore. Borci Petog bataljona pregazili su Gnjicu, protjerali neprijatelja iz prve linije rovova i domogli se predgrađa Čelića. U toku borbe neprijatelj se pregrupisao, usmjerio protivnapad na najviše ugroženi pravac, i primorao borce Petog bata-

ljona da uzmiču ispod ubitačne vatre. Po svemu se vidjelo da je protivnik, poslije pada Koraja, očekivao napad i dobro se pripremio za odbranu.

Neprijatelj je pojačao garnizon u Bijeljini jedinicama koje su pristizale iz doline srednjeg toka Drine i Janje i preduzeo žestok napad da bataljone Šeste istočnobosanske brigade odbaci sa prilaza gradu. I Petnaesta majevička brigada je danonoćno vodila borbe sa neprijateljskim kolonama koje su pokušavale da prođu iz Bijeljine u Brčko.

Protivnapad je uslijedio i na jedinice Druge krajiške brigade 22. decembra u 10 časova, kada je 1500 neprijateljskih vojnika, sa 4 tenka, krenulo iz Brčkog i sručilo se na položaje Drugog bataljona. Protivtenkovske mine, ukopane na drumu, potpuno su zatajile i neprijateljski tenkovi su bez teškoća zašli na bokove i iza leđa borcima na položaju. Za njima pristigli su streljački strojevi vojnika i razvila se ogrorčena borba. Upotrebjene su protivtenkovske puške i ručne bombe da suzbiju nalet tenkova. I malo se uspijevalo. Tenkovi su vješto manevrisali, izbjegavali pogotke i sipali ubitačnu vatra. Neprijatelj je nastojao da pošto-poto napreduje i deblokira Čelić. Poginulo je 11 boraca a 6 ranjeno u zadržavanju i odbijanju protivnika. Izgubljena su 2 puškomitraljeza i nešto ratne opreme. Štab bataljona uvidio je da se trostruko nadmoćniji i bolje naoružani napadač ne može lako zaustaviti i četama je naredeno da se izvuku na sigurnije položaje. Neprijateljske jedinice uporno su napredovale, potisle Četvrti bataljon sa položaja kod Pukiša i uveče ušle u Čelić. Neprijatelj je očigledno nastojao da Drugu crajišku brigadu odbaci sa drumu između Čelića i Brčkog i da prihvati svoju grupaciju koja se povlačila sa sektora Bijeljine. Četnici su postali aktivniji na liniji Piperei - Koretaši - Buzekare, cio dan napadali položaje Trećeg bataljona, ali su protjerani sa dostignute linije. Uveče, Prvi bataljon i Peti bataljon ponovili su napad na Čelić i dočekani su žestokom vatrom iz automatskog i ostalog oružja. Borba je kratko trajala i bataljoni su se povukli na polazne položaje u Mirosavce i Brda.

Pritisak neprijatelja nije prestajao. O tome svjedoči i izvještaj štaba Sedamnaeste divizije u kome je naglašeno: »Jutros rano neprijatelj je jačim snagama prodro u Janju i nastavio prodiranje prema Bijeljini. Jedna jaka neprijateljska colona potisnula je Dvadeset treću brigadu Četrdeset pete divizije i uspjela da zauzme Begovo Brdo - Amajlije - Petrovo Polje i da prodre do južnog dijela sela⁵ opovi gdje se i sada nastavlja jake borbe.

Neprijatelj koncentriše jake snage u Bijeljini, vjerovatno sa namjerom da osbodi taj garnizon od našeg pritiska i da se sa cijelom grupom probija u pravcu krčkog.

Druga krajiška brigada vodi oštre borbe sa njemačko-četničkim-bjelogarlejskim snagama na sektoru Čelić-Pukiš-Ratkovići. Na taj sektor protiv naše) ruge brigade neprijatelj šalje pojačanja iz Brčkog. . .«⁴

Prvi bataljon Druge krajiške držao je položaje u Miroavcima i upućivao iz'idače da prikupljaju podatke o protivniku u Čeliću. Drugi bataljon se zadržao i Koretašima i Buzekarama i ugrožavao drum između Pukiša i Brčkog. Treći bataljon se nalazio u Koraju, obezbjeđivao štab brigade, pozadinske jedinice i brigadnu bolnicu. Četvrti bataljon se sukobio, na položaju u Smiljevcu, sa bataljonom bjelogardejaca koji su došli iz Pukiša. Borba je trajala 2 časa i neprijatelj e odbijen. Uveče bataljon se premjestio u Mrtvice da se borci odmore poslije 'iščasovnih okršaja sa protivnikom. Dvije čete Prvog bataljona bile su u Brđina i Gajevima, a jedna nedaleko od mosta na Gnjići. Iz Čelića naišla je grupa neprijateljskih vojnika da ovladaju mostom i odbijeni su iznenadnom vatrom. Jbijena su 3 i ranjeno više neprijateljskih vojnika. Sa položaja u Buzekarama, Coretašima, Smiljevcu, Babetinom Brdu i Miroavcima, bataljoni Druge krajiš-

ke su ofanzivno djelovali, progonili četnike u Sardićima i Stanovima i zatvorili pravac prema Čeliću. Neprijatelj nije mirovao i očigledno je želio odbaciti Drugu krajišku brigadu od značajnih komunikacija i uporišta. Jedinice Drugog i Četvrtog bataljona 25. decembra, napali su udruženi četnici, bjelogardejci i Nijemci. Oko 800 četnika i bjelogardejaca nastupalo je prema Buzekarama, Koretašima i Smiljevcu, a 600 Nijemaca od Brezovog Polja da uklješte i tuku jedinice Druge krajiške. Borba je počela prije podne i trajala cio dan. Vještom odbranom i manevrisanjem neprijateljske jedinice zadržane su u nastupanju i primorane da okrenu leđa. U protivnapadu je ubijeno 30 i ranjeno više neprijateljskih vojnika. Poslije dva dana neprijatelj se sudio i krenuo u napad skoro istim pravcem. Od Pučišta je napadalo 400 vojnika, podržanih artiljerijskom i minobacačkom vatrom, a 600 vojnika je nastupalo od Mrtvica i kote 124. Oni su imali veliku komoru u lijevu pobočnicu do rijeke Gnjice. U prvom naletu sa položaja u Koretašima i Smiljevcu potisnut je Drugi bataljon i jedna četa Četvrtog bataljona iz Mrtvica. Pomenute jedinice su se povukle na desnu obalu Gnjice i odatle pružile snažan otpor. Četvrti bataljon, sa položaja na Babetinom brdu i Korenitoj, ugrožavao je bok neprijateljskog streljačkog stroja. Na Blaževom brdu neprijatelj se sukobio sa jedinicama Prvog i Petog bataljona. Napadačima je pristizalo pojačanje i pritisak nije popuštao. Drugi bataljon morao se povući prema Koraju, a Peti prema Mirosavcima i Međeniku. U okršaju je ubijeno 20 i ranjeno 35 neprijateljskih vojnika. Pošto se očekivalo da će neprijateljska artiljerija bombardovati Koraj, brigadna bolnica i pozadinski dijelovi premješteni su u Tutnjevac i Mitroviće. Protivnapadi neprijatelja bili su sračunati, pored ostalog, da se ojača uporište u Čeliću i što više osigura komunikaciju između Bijeljine i Brčkog.

Svakodnevno je bilo manjih i većih pregrupisavanja i pomjeranja jedinica Druge krajiške brigade. Prvi bataljon se postavio na prostoru od drumca Koraj-Čelić do položaja Drugog bataljona, zapravo njegovog lijevog krila, na drumu za Mrtvicu, odakle je spriječavao prodor neprijatelja preko Gnjice. Lijevo krilo borbenog rasporeda Prvog bataljona imalo je oslonac na osmatračnici štaba brigade odakle je osmatrano uporište Čelić i okolina. Bataljon je kontrolisao pravac prema Čeliću i branio prelaz preko dijela Gnjice. Treći bataljon štiti je ranjenike u Tutnjevcu, pravac prema Bogutovom Selu i Maleševcima, pronalazio i uništavao grupe četnika. Četvrti bataljon se rasporedio u rejonu Babetinog brda, do drumca koji vodi od Koraja za Mrtvicu, zatvorio pravac prema pomenutom mjestu, jedan vod držao u Korenitoj da izvidi teren Gornje Bukovice, Magnojevića i Piperaca. Peti bataljon zauzeo je položaje na sektoru Milina Sela, na Kamenitoj kosi i Žutavki, sa zadatkom da progona četnike i štiti južnu stranu borbenog rasporeda brigade. Sjutradan je imao okršaj sa ojačanom četom četnika i protjerao ih prema Pipercima.

Šesta istočnobosanska i Petnaesta majevička brigada promijenile su položaje. Zbog premorenosti i višednevnih borbi na prilazima Bijeljini, jedinice Seste istočnobosanske brigade prikupile su se u Suhom Polju i rasporedile u Mileševce, Bogutovo Selo i Ugljevik da se srede, odmire i spremnije krenu u naredne okršaje. Petnaesta majevička brigada došla je u rejon Mrtvice, Piperaca i Korenite da ugrožava komunikaciju između Dragaljevca, Brezovog Polja i Brčkog i ostvaruje borbeno sadejstvo sa Drugom krajiškom brigadom.

I narednih dana na položajima jedinica Druge krajiške nije bilo značajnijih promjena. Jedna četa Prvog bataljona je krenula za Puškovce, napala četničku grupu kod Mahmutovih voda, protjerala je nazad, ubila 7 i ranila 15 izdajnika. Četvrti bataljon pomjeren je sa Batina brda u Smiljevac, Koretaše i Mrtvice. Kada je uspostavio vezu sa jedinicama Petnaeste majevičke brigade, zajednički su očistili prostor Buzekara i Ražljeva od četničkih jedinica.

Kad se analitički sagledaju borbe Sedamnaeste divizije, u čijem je sastavu dejstvovala i Druga krajiška brigada, kad se pođe od njenih zadataka u donjem

ivu Drine, može se zaključiti daje uspješno izvršeno forsiranje rijeke i obezbeđenje mostobrana na njenoj obali. U narednim operacijama nije se uspjelo u amjeri da se likvidira neprijateljska borbena grupa u rejonu Bijeljine, da se prejku komunikacije od Zvornika za Bijeljinu i Brčko i spriječi njeno izvlačenje a sjever i sjeverozapad. Međutim, do Nove 1945. godine neprijatelju su nanijeti sjetni gubici u živoj sili, ratnoj tehnici i naoružanju. Samo u drugoj polovini deembra jedinice Druge krajiške brigade su ubile 366, ranile 624 i zarobile 2 nerijateljska vojnika i oficira. Pored ostalog, uništena su 2 tenka i više kamiona, lubici brigade nisu bili mali. Poginulo je 45, ranjeno lili nestalo 18 boraca i ukovodilaca.

NEPRIJATELJ SE UPORNO BRANIO I NAPADAOD

Na sektoru Bijeljine, Brčkog i Čelića neprijateljske jedinice aktivno su se ranile i povremeno napadale Drugu krajišku, Šestu istočnobosansku, Petnaesu majevičku i brigade Dvadeset osme slavonske divizije. Cilj protivnika i dalje io je da u svojim rukama zadrži komunikacije između pomenutih garnizona da ako obezbijedi povlačenje i prolaz sopstvenim jedinicama koje su pristigle iz oline Drine. Brigade Sedamnaeste i Dvadeset osme divizije ofanzivno su djeavale da osujete namjere neprijatelja. Druga krajiška brigada nije prestajala da rši pritisak na Čelić i Pukiš i stalno je nastojala da ih osvoji. Protivnik je to prorio, upućivao pojačanja iz Brčkog da ne izgubi uporišta od presudnog značaja a kontrolisanje druma između Čelića, Pukiša i Brčkog.

Štab brigade, na osnovu zahtjeva štaba divizije, donio je odluku da se likidira neprijatelj u Čeliću i Pukišu i zatvori pravac prema Koraju i Loparama. J Čeliću i Pukišu, 2. januara 1945. nalazilo se oko 1500 neprijateljskih vojnika, aoružanih sa dosta automatskog oružja, 3 brdska i 2 protivtenkovska topa, 6 eških minobacača. Njih su podržavala i 2 tenka koja su, s vremena na vrijeme, olazila iz Brčkog i krstarila drumom do Čelića.

Prvi bataljon napadao je Čelić sa jugozapadne strane, drumom od Lopara preko kote 409. Drugi bataljon zadržan je u brigadnoj rezervi u Koraju i da obzbjeđuje dopremanje ratnog materijala i hrane sa mostobrana na Drini. Sa lije Koritaši i Smiljevac, Četvrti bataljon napadao je uporište Pukiš sa istočne sjeverne strane, u sadejstvu sa dijelovima Petog bataljona koji su nastupali sa igozapadne strane. Preostali dio Petog bataljona napadao je Čelić sa zapadne trane, preko Oglavka i kote 338.

Napad je počeo u predviđeno vrijeme u 22 časa, ali nedovoljno sinhronizano, bez početnog udara kakav je pripreman i očekivan. Neke jedinice zakasile su čak 2 časa i neprijatelj je imao vremena da se pregrupiše i sredi za pruanje žilavog otpora. Borba je trajala do 5 časova ujutru i ništa se bitnije nije izrijenilo. Neprijateljski vojnici umješno su koristili dobro utvrđenu liniju kružne dbrane, mnoge bunkere, rovove i tvrde zgrade, automatsko oružje i minobacače. I brojno su bili nadmoćniji. Ujutru, štab brigade naredio je bataljonima da e povuku na polazne položaje. Istog dana izvršena je analiza napada na Čelić Pukiš i otkriveni uzroci neuspjeha. Na prvom mjestu istaknuto je da se nikako lije smjelo dogoditi da sve jedinice ne napadaju u isto vrijeme, da se čete Prvog Petog bataljona nisu dovoljno zalagale u toku borbe i smjelije napredovale u entar uporišta.

Pretpostavljajući da se napad može ponoviti, neprijatelj je više osiguravao tporišta Čelić, Pukiš, Potočare i komunikaciju od pomenutih uporišta za Brčko. J Čelić je dovedeno 150 bjelogardejaca. Dijelovi 7. njemačke SS divizije »Princ iugen« i 12. ustaško-domobranske divizije takođe su branili prilaze Brčkom i prelazili u protivnapade.

U borbenom rasporedu Druge krajiške brigade došlo je do izvjesnih izmjena. Prvi bataljon i Peti bataljon pomjereni su sa sektora Brusnice, Vakufa i Mačkovca u Milino Selo i Žutavku. Pokret je prošao bez borbe. Na drugoj strani, u Smiljevcu, nije bilo mira. Iz Pukiša krenuo je bataljon neprijateljskih vojnika i napao borce Četvrtog bataljona. Ogorčena dvočasovna borba završila se odbijanjem protivnika i obostranim gubicima. Ubijeno je 6 i ranjeno više neprijateljskih vojnika. Život je izgubilo 5 i ranjeno 10 boraca Četvrtog bataljona.

Početak januara 1945, jača njemačka motorizovana kolona stigla je u Vlasenicu, a 3000 ustaša nalazilo se u Srebrenici i moglo se očekivati da krenu prema Bijeljini i Brčkom. Novonastala situacija uslovlila je da se bataljoni Druge krajiške brigade rasporede u Piperce, Mrtvice, Koritaše, Mirosavce da još čvršće zatvore pravac prema Čeliću, Pukišu i Brezovom Polju, da progone četničke bande iz Ražljeva, Gurbeta i Popova Polja. Prvi bataljon stigao je u Piperce i zatvorio pravac prema Ražljevu i Popovom Polju. Drugi bataljon je ostavljen u Miroslavcima da spriječava prodor neprijatelja iz Čelića. Treći bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi u Koraju. Četvrti bataljon nije pomjeren iz Smiljevca i Koritaša, sa položaja prema Pukišu. Prvi bataljon došao je u Mrtvice, kontrolisao pravac prema Ražljevu i ojačane patrole upućivao do Posavaca. Na desnom krilu održavao je vezu sa Prvim, a na lijevom krilu sa Četvrtim bataljonom.

Šesta istočnobosanska brigada nalazila se u divizijskoj rezervi u Zabrđu i Ugljeviku, a Petnaesta majevička na položajima u Magnojeviću, Srednjem Dragaljevcu, Donjoj Čadavici i Gornjoj Bukovici da ugrožava, u sadejstvu sa Drugom krajiškom, komunikacije između Bijeljine i Brčkog.

U Čelić su stalno pristizala znatna pojačanja. Pored ostalog došla su 2 tenka i 30 kamiona. Štab brigade upozorio je štabove bataljona da dolazak pojačanja neprijatelju u Čelić može značiti pružanje pomoći, odnosno prihvata, neprijateljskoj grupaciji u rejonu Vlasenice da se izvuče na sjever ili namjeru da Drugu krajišku odbaci sa posjednutih položaja. Stoga, Drugom i Četvrtom bataljonu naredeno je da stalno prate i kontrolišu pokret neprijateljskih jedinica, a Petom bataljonu da se pomjeri u Milino Selo, da zauzme položaje do Drugog bataljona, pored drumova između Čelića i Lopara. Jedinicama je preporučeno da iskopaju sistem rovova i dobrih zaklona, tako podesnih da se iz njih može uspješno tući neprijatelj. Naime, stav je bio da Drugi i Peti bataljon moraju održati sopstvene položaje i da neprijatelju ne smiju dozvoliti da prođe drumom. U toku pregru-pisavanja neprijateljska artiljerija granatama je zasipala položaje Drugog bataljona u Miroslavcima, a tenkovi i grupa vojnika pokušali su proći u Lopare. Jedna četa Drugog bataljona bočno je ugrozila neprijateljske tenkove i vojnike i odbila u polazno uporište.

Štab Druge jugoslovenske armije, formirane naredbom vrhovnog komandanta NOV i POJ Josipa Broza Tita 1. januara 1945. u čijem je sastavu bila i Sedamnaesta udarna divizija, naredio je potčinjenim jedinicama da spriječe prodor neprijateljske grupacije iz rejona Vlasenice na sjever, bilo prema Tuzli, ili Bijeljini, daje odbiju prema jugu i istovremeno zatvore sve pravce sa sjevera i zapada prema Tuzli.

U isto vrijeme pojačavan je pritisak na položaje Druge krajiške brigade. Iz Čelića, ujutru 6. januara udruženi Nijemci, bjelogardejci i zelenokadrovcji svrstani u tri napadne kolone, svaka jačine oko 200 vojnika, potpomagani artiljerijom i tenkovima, napali su jedinice Drugog bataljona na položaju u Jovanovićima i Miroslavcima. Neprijatelj je namjeravao da prođe u Koraj i Lopare. Kod mosta na Gnjici, na putu između Čelića i Koraja, došlo je do kratke i žestoke borbe. Prethodno je neprijateljska artiljerija žestoko tukla da prokrci prolaz sopstvenim jedinicama. Četa boraca Drugog bataljona prisiljena je da se povuče i zauzme povoljniji položaj za odbranu. Na udaru su bile i ostale čete i morale su uzmaći iz Miroslavaca. Neprijatelj je ovladao dominantnom kotom 371 i Miroslav-

ma. U nepovoljnoj situaciji, štab bataljona odlučio je da se pređe u protivna-
id. Uslijedila je podrška minobacača. Borba je trajala skoro cijelo popodne,
eprijatelj je protjeran u Čelić i Drugi bataljon je posjeo ranije položaje.

Od napada nije bio pošteđen i Četvrti bataljon u Koritašima i Smiljevcu. Iz
akiša su naišli Nijemci, bjelogardejci i četnici, njih 220, da Četvrti bataljon po-
snu sa dostignute linije. Jednočasovna borba završila se odbijanjem protivnika
polazno uporište. Ukupni gubici napadača bili su: 15 mrtvih i 27 ranjenih voj-
ka. Poginula su 2 a ranjeno je 8 boraca Drugog i Četvrtog bataljona.

U skladu sa zahtjevom komandanta Druge armije Koče Popovića i politič-
3g komesara Blaža Lompára, da se osujeti pokret neprijateljske grupacije iz re-
na Vlasenice, štab Sedamnaeste udarne divizije preduzeo je mjere da se čvrsto
itvori pravac između Brčkog i Tuzle i naredio da tri bataljona Druge krajiške
uzmu položaje u Pirkovcima, Vukosavcima i Loparama, a dva bataljona u Mi-
isavcima, Kamenitoj kosi i Žutavki. Njihov zajednički zadatak bio je da zatvore
-avac od Čelića prema Loparama i Koraju i ugrožavaju saobraćaj na drumo-
ma prema pomenutim mjestima. Šesta istočnobosanska brigada raspoređena
na prostoru Vakufa, Lukića, Brđana i Mačkovca, da kontroliše drum između
;lića i Lopara i sadejstvuje sa Drugom krajiškom brigadom u slučaju sukoba
neprijateljem. Petnaesta majevička brigada pomjerena je u Kaštel, Brusnicu,
jgoviće i Navioce da osigura pravac od Ciganluká i Pukiša i dejstvuje na pro-
aru kod Bijelog kamena i kote 409, na drumu od Čelića za Lopare. Na desnom
ilu je održavala vezu sa Šestom istočnobosanskom brigadom, a manju jedini-
i odvojila da štiti štab divizije u Ugljeviku.

Prvi bataljon Druge krajiške brigade zauzeo je položaj u Pirkovcima, sa obje
-ane druma od Čelića za Lopare, sa prednjim dijelovima na Živkovom brdu,
iti 366, Kokošinju i koti 415. Na desnom krilu uspostavljena je veza sa Petim
taljonom a na lijevom sa jedinicama Šeste istočnobosanske brigade na Mač-
vcu. Borci su odmah prionuli na posao, iskopali dobre rove i zaklone. Drugi
taljon zadržan je u Milinom Selu, Mirošavcima i Osoju da kontroliše drum
ema Čeliću, da bočnom vatrom tuče neprijateljske jedinice ako krenu prema
parama i kontroliše saobraćajnicu prema Koraju. Na lijevom krilu uspostavio
vezu sa četom Prvog bataljona. Treći bataljon stigao je u Vukosavce i raz-
estio se južno od druma između Lopara i Tuzle. Četvrti bataljon se smjestio
Vukosavcima i Loparama da pojača, ako zatreba, odbrambene položaje Prvog
taljona. Peti bataljon raspoređen je u rejonu Osoja, Kamenite glave, Žutavke,
m da zauzme najpovoljnije položaje od Dragovog brda do Jelika, da uspostavi
stu vezu sa Prvim i Drugim bataljonom na krilima svog borbenog rasporeda
^prijatelju ne dopusti da prođe iz Čelića u Lopare. Štab brigade, brigadna bol-
a, hiruška ekipa i brigadna intendantura bili su u Gornjim Vukosavcima.

Zatišje je omogućilo da se kopaju rovi i utvrđuju posjednuti položaji. U
inicama održavani su časovi političke i vojne obuke. Borcima je objašnjavana
litička situacija u našoj zemlji i svijetu, stanje na domaćim i savezničkim fron-
'ima, kakvo društveno-političko uređenje, u skladu sa odlukama Drugog za-
danja AVNOJ-a, žele naši narodi i narodnosti. Na časovima vojne obuke borci
se upoznavali sa najvažnijim osobinama oružja kojim raspolazu, taktičkim
Injama i pravilima vojne službe. Održani su sastanci štabova Trećeg i Četvrtog
:aljona i komandi četa. Njima su prisustvovali i neki članovi štaba brigade,
m prilikom sagledavani su propusti u minulim borbama i predlagano kako
se otklanjaju. Bilo je drugarske i zdrave kritike upućene i najodgovornijim
covidiocima.

Uviđajući da su obuhvaćeni s juga i zapada, neprijateljski vojnici su pošli,
i 300, u dvije kolone, iz Čelića da se pokušaju osloboditi pritiska. Njihov po-
ll su potpomagali topovi i minobacači. Otpor im je pružio Drugi bataljon, sa
ožaja u Mirošavcima. Jedna neprijateljska kolona prešla je Gnjicu, frontalno

nastupala da se domogne kote 371, a druga sa sjeverne strane, preko Jovanovića, Gajeva i Smrekovine. U večernjim časovima, borci Drugog bataljona bili su primorani da napuste dominantni vis i ustuknu do seoskog groblja. Pred ponoć uslijedio je protivnapad. Protivnik se uporno branio i osvojeno nije ispuštao iz ruku. Napad je obustavljen u ponoć i čete su se vratile na polazni položaj. Sjutradan 10. januara, napad je bolje pripremljen i upotrijebljeni su minobacači. Kada su oni, u večernjim časovima, granatama zasuli protivničke položaje, borci Drugog i Petog bataljona Druge krajiške i jedna četa Osamnaeste slavonske brigade krenuli su na neprijatelja na liniji od Jovanovića do kote 371 i razvila se žestoka borba. Smjenjivali su se juriši i protivjuriši. Neprijateljski vojnici su potisnuti iz više rovova, ali se nisu dali savladati na koti 371. Njima je pomagala artiljerija i ometala nastupanje streljačkog stroja Drugog i Petog bataljona. Ipak, borci su napredovali do mosta na Gnjici i nastojali da produže dalje. Borba je trajala cijelu noć. Poginulo je pet boraca a 13 ranjeno. Neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i ranjenih vojnika. Napadi na kotu, poslije kraćeg predaha, opet su nastavljani. Bombaši su pokušavali da podiđu neprijateljskim rovovima da ih obaspnu ručnim bombama ali su odbijani vatrenim uraganima. Štab brigade nije želio da se suviše rizikuje i gube životi i uslijedilo je naređenje da se napad obustavi. Bataljoni su se zadržali na dostignutim položajima i povremeno otvarali vatru na teško osvojivu kotu. Ujedno, vršene su pripreme za naredni napad. Ujutru 12. januara, nalet boraca Drugog i Petog bataljona nije zadržan. Neprijateljski vojnici užurbano su napustili kotu 371 i pobjegli u Čelić. Most na Gnjici su uporno branili i preduzimali manje protivnapade. Činili su to sračunato da glavni svojim snagama omoguće da se povuče iz Čelića i Pukiša. Čim se to saznalo, jedinice Druge krajiške započele su gonjenje, ušle u Čelić i Pukiš, produžile prema Brčkom i zastale na njegovim prilazima.

U posljednjim borbama život je izgubilo i nekoliko rukovodilaca u jedinicama Druge krajiške brigade: politički komesar čete Petar Banović, vodnici Ljubo Tomić i Zejnil Mekić Brzi i politički delegat voda Gvozden Marjanović; ranjeni su: komandir čete Rade Novaković, zamjenici komandira četa Safet Aščerić i Ilija Cvetković, politički komesar čete Radomir Kovačević, vodnik Mujaga Buić, politički delegati voda Petar Andrijević, Milosav Gavrić i Milijan Lazović.

Nije izostalo isticanje najodvažnijih i najhrabrijih u borbi da posluže za primjer ostalima. Desetar Dobrovoje Jovanović umješno je vodio desetinu drugova, uskočio u neprijateljski rov, ubio 3 njemačka vojnika, zadobio težu ranu, ali se nije htio povući prilikom neprijateljskog kontranapada dok borcima nije obezbijedio odstupnicu. Hrabrost je pokazao i desetar Milojko Smiljanić koji je svojom desetinom, jurišajući osvojio neprijateljski bunker i rov. Minobacačlije Živko Andrić, Siniša Đorđević, Stanimir Đorđević i njihov vodnik Mihajlo Bogičević su preciznom minobacačkom vatrom razorili neprijateljsko uporište i ubili više esesovaca. Pohvaljena je Treća četa Drugog bataljona, sa komandirima Nikolom Čulibrkom i Druga četa Četvrtog bataljona, sa komandirima Stevom Stoisavljevićem. Za pokazano junaštvo priznanja su dobili vodnici Dragoljub Antonijević, Nikola Jaćimović i politički delegat voda Dragoslav Lazarević.

Tri bataljona Druge krajiške zauzela su položaje u Han-Tušnjici, Stanovima i Buzekarama, južn i jugoistočno od Brčkog, a dva su zadržana u brigadnoj rezervi u Dubravici i Čeliću. Štab brigade i pozadinski dijelovi došli su u Čelić. Na položajima bataljona bilo je manjih okršaja sa neprijateljskim jedinicama, sudara patrola i dubinskog izviđanja. Manjim protivnapadima, naročito kod Begluka, neprijatelj je pokušavao da odbije jedinice Druge krajiške i nije uspio.

Šesta istočnobosanska brigada nalazila se na položaju u Lipovcu, Brodu, Grabovici i Rahiću, a Petnaesta majevička u Donjoj Brki, Han-Jabučiku, Omerbegovači, Čadavcu, Boderištu, Vražićima i ostvarivala sadejstvo sa jedinicama

ruge krajiške u odbijanju neprijatelja kad je krenuo na Omerbegovaču i Poto-
ire.

Narednjem štaba Sedamnaeste divizije 16. januara, rasformiran je Peti ba-
ljon Druge krajiške brigade. Borci i rukovodioci uglavnom su raspoređeni u
dinice iz kojih su došli u sastav ovog bataljona. Istog dana formiran je Dopun-
ni bataljon od boraca koji su došli u Drugu krajišku poslije 16. decembra 1944.
nisu služili vojsci. Za komandanta Dopunskog bataljona postavljen je Nikica
irđa, dotadašnji zamjenik komandanta Prvog bataljona, a za političkog kome-
ira Branko Bijelić, zamjenik političkog komesara rasformiranog Petog bataljo-
a i za načelnika štaba Milutin Mihajlović. Postavljeni su komandiri četa i vo-
Dva, politički komesari i delegati i odmah se pristupilo intenzivnoj borbenoj
3UCI.

Istureni dijelovi Trećeg bataljona na položaju u Potočarima ujutru 17. janua-
i, primijetili su 400 neprijateljskih vojnika da se kod Dizdaruše svrstavaju u tri
alone i različitim pravcima kreću prema položajima Druge krajiške i Petnaeste
ajevičke brigade. Jedna kolona zaputila se drumom u Potočare, druga prema
Dü 108, a treća prema Omerbegovači. Ujutro je došlo do borbe. Borci Trećeg
italjona u dvočasovnoj borbi stekli su prednost i odbili protivnika. Potom su
^hitali da pomognu bataljonu Petnaeste majevičke u rejonu kote 108 i nisu ga
išli na položaju. O tome su obavijestili štab brigade i nastavili da odbijaju pra-
vnika. Bataljon Petnaeste majevičke vratio se na stare položaje, pridružio se
rećem bataljonu Druge krajiške i zajedno su primorali neprijatelja da odstupi
polazni garnizon.

Narednih dana bataljoni Druge krajiške zatvarali su pravac od Brčkog i Bre-
>vog Polja, progonili četničke jedinice, bjelogardejce, ustaše i Nijemce. Borci
opunskog bataljona su intenzivno obučavani u izvođenju egzecira, borbenih
idnji i vršenju stražarske službe.

Sa položaja u Stanovima, jedan bataljon napao je četničku brigadu, u samo
anuće, u Sandićima i Breziku. Iznenadjeni četnici pobjegli su iz Sandića, a gr-
vito su se branili iz rovova i zaklona u Breziku. Rađanje dana i čistina ispred
:rijateljskih rovova nisu davali izgleda da se nešto više može postići i čete su
povukle na polazne položaje. Poslije podne, četnici su pokušali da se osvete
pretrpljeni strah i gubitke, iz Sandića i Brezika pošli u napad na Stanove, ali
dočekani snažnom vatrom i odbijeni nazad. Sukob sa izdajnicima imali su i
>rci Trećeg bataljona. Njima je pošlo za rukom da protjeraju grupu četnika iz
"ezika u Kojiće.

Noću 21. i 22. januara, vod izviđača, uz pomoć jednog zarobljenog četnika,
)šao je u Sandiće da uništi četnički štab. Sve se odvijalo prema zamišljenom
anu, dok izviđači nisu prišli dobro čuvanoj zgradi u kojoj su spavale četničke
avešine. Stražar ih je opazio i otvorio vatru. Odjednom je zapucalo sa više stra-
i. Četnici su iskakali kroz prozore seoskih kuća otvarali vatru iz pušaka i puš-
)mitraljeza i grabili u mrak. Izviđači su ih uzimali na nišan i obarali. Ubijen je
)omandant četničke brigade Marko Lugović i više četnika. Izviđači su iskoris-
i pometnju i brzo se povukli iz četničkog osinjaka.

Kada su 22. njemačka divizija i 963. tvrđavska brigada krenule u proboj, sa
lije Sokolac - Vlasenica, dolinom Drinjače i Drine, štab Druge jugoslovenske
mije odlučio je da se one suzbiju i vrate energičnim napadima jedinica Trećeg
četnaestog udarnog korpusa. Sedamnaesta istočnobosanska i Dvadeset osma
avonska divizija istovremeno su dobile zadatak da zauzmu neprijateljski gar-
zon Bijeljenu, značajan prihvatni punkt neprijateljskih jedinica iz doline Drine,
i se tako stvore uslovi za upućivanje što više brigada da tuku neprijateljsku gru-
piciju u rejonu Vlasenice. Naime, očekivalo se da će 181. njemačka divizija naići
Višegrada u dolinu Drinjače i Drine i pridružiti se ranije pristigloj grupaciji,
ab Sedamnaeste udarne divizije 23. januara preduzeo je mjere da se Druga kra-

jiška, Šesta istočnobosanska i Petnaesta majevička brigada pomjere bliže Bijeljini, a njihove položaje preuzmu jedinice Dvadeset treće srpske udarne divizije. Druga krajiška brigada raspoređena je u rejonu Srednjeg Dragaljevca i Obradovog brda da štiti pravac od Brezovog Polja, da ugrozi komunikaciju koja ih povezuje i vrši dubinsko izviđanje prema Subotištu i Jameni na Savi. Šesta istočnobosanska brigada zauzela je položaj u Suhom Polju, Donjoj Mahali, Obriježu, Hasi i trenutno bila u divizijskoj rezervi. Petnaesta majevička brigada rasporedila se u Gornjoj Čadavici, Gornjem Dragaljevcu, Zagonima i zatvarala pravac prema Bijeljini, Zabrdi i Koraju. Njen osnovni zadatak bio je, da sadejstvuje sa jedinicama Druge krajiške brigade u slučaju napada neprijateljskih jedinica i njihovog pokušaja da uspostave saobraćaj na drumu između Bijeljine, Brezovog Polja i Brčkog.

Na novim položajima bataljoni Druge krajiške rasporedili su se polučno da obezbijede sopstvene bokove i zaleđe, da težište dejstva sasrede na dio drumu od Donje Čadevice do Vršana. Prvi bataljon nalazio se u Srednjem Dragaljevcu, u zaseoku Savićima, na liniji od kote 130 do Obradovog brda, odnosno kote 124. Ispod njegovih položaja krivudala je dionica puta i saobraćaj se mogao omesti dejstvom iz pješadijskog oružja i minobacača. Četvrti bataljon preuzeo je položaje lijevo od Prvog bataljona, u zaseoku Brestu, na koti 117 i Begluku, sa zadatkom da se frontom okrene dijelu drumu u Srednjem Dragaljevcu i Donjem Magnojeviću, da odbija napade iz pravca Brezovog Polja i Donje Bukovice. Drugi bataljon rasporedio se u Gornjim Magnojevićima, zatvorio pravac prema Popovom Polju i ujedno bio u brigadnoj rezervi. Treći bataljon držao je položaje u Donjem Dragaljevcu i Vršanima i zatvarao pravac od Brezovog Polja.

TRODNEVNE BORBE I JURIŠI U REJONU OBRADOVOG BRDA

Bijeljina je bila operativno prihvatni punkt jedinica 22. njemačke divizije i borbene grupe »Kloc«, grupacije od 13000 vojnika koji su započeli proboj iz doline Drinjače i rejona Zvornika da se izvuku na sjever. Štab Sedamnaeste udarne divizije naredio je Petnaestoj majevičkoj brigadi i jedinicama Dvadeset osme slavonske divizije, koja je bila pod njegovom komandom, da napadnu neprijatelja u Bijeljini i pokušaju osloboditi grad. U slučaju uspjeha znatne snage su se mogle osloboditi da uklješte protivnika u dolini Drine, na prostoru od Janje do Zvornika, da mu zadaju smrtne udarce.

Kad su uvidjeli daje njihova borbena grupacija »Skenderbeg« u Bijeljini ugrožena, Nijemci su preduzeli mjere da joj olakšaju težak položaj i pomognu da se oslobodi snažnog pritiska. Dvadeset petog januara u 9 časova, iz Brezovog Polja krenule su dvije njemačke kolone, oko 700 dobro naoružanih vojnika obučenih u bijela maskirna odijela, podržavanih baterijom topova i teškim minobacačima, u namjeri da jedinice Druge krajiške brigade odbace od komunikacije za Bijeljinu. Skoro u isto vrijeme iz Bijeljine su pošle znatne neprijateljske snage da sadejstvujaju sa jedinicama koje su napredovale iz Brezovog Polja. Na položajima jedinica Druge krajiške brigade razvila se žestoka borba. Jedna kolona Nijemaca stigla je u Vršane i žestoko se okomila na prednje dijelove Trećeg bataljona. Druga kolona nastupala je prema Donjoj Bukovici i prijetila udarom u bok. Na nju je otvorena snažna vatra i moralaje uzmaći ulijevo, preko rijeke Gnjice, prestrojiti se i nanovo krenuti u napad. Nijemci su sada ugrozili bok Trećeg bataljona, u tročasovnoj borbi primorali ga da se povuče od drumu i zauzme povoljnije položaje. Prednji dijelovi pomenutog bataljona, međutim, nisu popustili i uspješno su suzbijali, sve do 16 časova, napad neprijateljskih jedinica drumom od Brezovog Polja. Postignutu prednost Nijemci su umješno koristili, produžili drumom za Bijeljinu, zauzeli kotu 117 i više kuća u Brestu. Od Popovog Polja napadale

su četničke jedinice, pokušavale da potisnu Drugi bataljon i nisu uspjele. Nastupajući od Bijeljine, Nijemci su napali, kod Velike Obarske i potoka Bukovice, jedinice Dvadeset osme slavonske divizije, ali su odbijeni sjeverno od druma i primorani da okrenu prema Gornjem Crnjelovu i Vršanima. Prateći razvoj borbene situacije, štab Druge krajiške brigade procijenio je daje napad od Brčkog i Brezovog Polja sračunat da se prihvate jedinice na putu iz Bijeljine i deblokira značajna komunikacija.

Potiskivanjem Trećeg bataljona, ovladivanjem dominantnom kotom 117 i Beglukom, Nijemci su ozbiljno ugrozili bok i pozadinu Prvog bataljona Druge krajiške u rejonu Obadovog brda. U isto vrijeme Četvrti bataljon napao je neprijatelja na koti 117, pokušao ga savladati i nije uspio. Nijemcima su pristigli u pomoć četnici iz Donjeg Crnjelova i Stupnja, pojačali njihove položaje kod Begluka, poslužili im za vodiče u pripremanju iznenađenja i izvođenju napada na jedinice Prvog bataljona. Nijemci su koristili postignutu prednost, produžili prema koti 124 i Obradovom brdu, manevrišući zaobišli jednu četu Prvog bataljona i doveli je u takvu situaciju, da se morala povući sa isturenih položaja. U složenim prilikama, procjenjujući da su neprijateljske jedinice razvučene na prilično širokom frontu, štab brigade odlučio je da bataljoni pređu u protivnapad i pokušaju preoteti izgubljene položaje. Borci Trećeg bataljona uspjeli su da odbiju neprijatelja u sjeverni dio Donjeg Dragaljevca, da iskopaju rovove u smrzloj i osniježenoj zemlji i dobro se pripreme za naredne okršaje. Četvrtom bataljonu nije pošlo za rukom da izbaci Nijemce, četnike i ustaše iz opštinske zgrade i okolnih kuća u Srednjem Dragaljevcu. Borci Prvog bataljona odbili su neprijatelja od Obradovog brda i zaposjeli stare položaje. Četnici i dalje nisu mirovali. Od Popovog Polja stalno su napadali, težili da osvoje Gornju Bukovicu i prođu u Magnojević. Borci Drugog bataljona uspijevali su da ih zadrže i primoraju da se povlače na polazne položaje.

I noću, 25. i 26. januara, borba je nastavljena s namjerom da se protivnik odbije i osujete njegove namjere. Napad je izveden na liniji od Donjeg Magnojevića do Obradovog brda, sa težnjom da se neprijatelj zbaci sa isturenih položaja i što prije izbije na drum između Brezovog Polja i Bijeljine. Borci Četvrtog bataljona, ojačani jednom četom Prvog bataljona, u 21 čas podišli su neprijateljskim položajima na koti 117 i Begluku. Borba je započela poslije kratkotrajne minobacačke paljbe. Duboki snijeg je smetao prilikom juriša i bombaških napada. Neprijateljski vojnici umješno su se branili, puškomitraljesku i puščanu vatru sasređivali na najviše ugrožene pravce i nisu namjeravali da odstupe. Na poziv da se predaju, oni su podrugljivo uzvraćali prijetnjama i psovkama. Uzastopni juriši su se smjenjivali. Grupa bombaša, s vodnikom Hasanom Čauševićem, rizikujući sopstvene živote, uporno je krtičila kroz duboki snijeg da se domogne vatrenog gnijezda na rubu vrele kote. Sinula je svijetleća raketa, dužim treperenjem osvijetlila udolicu i otkrila bombaše. Neprijateljski vojnici osuli su ubitačnu vatru i bombaši su morali uzmicati. Vodnik je zalegao za jedno smrzlo stablo i štitio im odstupnicu. A kad je pokušao da se izvuče ispod kiše kuršuma, pogoden je mitraljeskim rafalom, smrtno klonuo i ostao na sniježnoj bjelini. U jurišu poginuli su: Tihomir Ilić, Ivan Jovanović, Pašaga Aličić, Branislav Marković, Aleksandar Milovanović i Žarko Milosavljević. I neprijatelj je imao osjetnih gubitaka, pogotovo kad su minobacačke granate zasule njegove rovove i sniježne zaklone, ali i dalje nije popuštao. U ponoćnim časovima napad je obustavljen i čete se povukle na polazne položaje.

Treći bataljon je najdublje zašao u zaledinu protivnika, njegovi prednji dijelovi zaposjeli most na Gnjici i prekinuli saobraćaj na drumu između Brezovog Polja i Bijeljine. Međutim, neprijatelj se brzo sredio, u borbu uveo pojačanja i nastojao da opet ovlada značajnom komunikacijom. Napadi i protivnapadi nisu prestajali. Gubitaka je bilo na obje strane. Često je dejstvovala neprijateljska ar-

tiljerija i minobacači. Nedostajao je eksploziv da se razruši most na Gnjici i makar privremeno onemogućiti saobraćaj vozila i tenkova. Borci su se golim grudima odupirali naletu tenkova i streljačkih strojeva i nisu popustili. Neki su i ginuli uzvikujući da ne smije biti uzmača. Među njima su prednjačili Velimir Kršmanović, Vasilije Kočević, Zdravko Nikolić, Radiša Prokić, desetar Spasoje Pavlović, Dušan Ristivojević, Radovan Radovanović, Sreten Radovanović, Radoslav Radosavljević, Vojislav Radovanović, Jovo Runić i Pavle Vojnović. U ponoć, štab bataljona, s obzirom da su borbe bile obustavljene na ostalim sektorima, naredio je četama da obustave napad i dođu na polazne položaje. Drugi bataljon i Treći bataljon rasporedili su se na desnoj obali Gnjice, na sektoru Donjeg Dragaljevca, Magnojevića i Gornje Bukovice, orijentisani prema Brezovom Polju i spremni za borbu. Prvi bataljon držao je položaje u Donjoj Čadavici i na Obradovom brdu, a četvrti u dijelu Donjeg Dragaljevca i Bresta. Njihov zadatak bio je da osujete nastupanje neprijatelja sa druma za Bijeljinu i visova u njegovoj blizini.

Sjutradan su nastavljene okršaji. Štab brigade naredio je štabovima bataljona da se Nijemci moraju zadržati na dostignutoj liniji i zajedničkim udarom odbiti u polazne garnizone. Njihovi istureni dijelovi, inače, bili su ugroženi, s bokova i leđa i praktično se nalazili u poluobruči. Na njima su vršeni napadi, naročito na koti 117, ali su uspješno odolijevali i branili stečene pozicije. I pored toga, komandant neprijateljskih jedinica dvoumio se da li da nastupa prema Bijeljini ili ustukne u Brezovo Polje. Na kraju, odlučio je da se krene naprijed i pokuša pomoći garnizonu koji su napale jedinice Petnaeste majevičke brigade.

Dvadeset sedmog januara, štab Druge krajiške izdao je zapovijest da Prvi bataljon čvrsto zatvori pravce od Bijeljine i Brezovog Polja, da Drugi i Četvrti bataljon stalno vrše pritisak na kotu 117 i drum u njenoj blizini, da Treći bataljon postavi osiguranja prema Donjoj Bukovici i uznemirava neprijatelja u Donjem Dragaljevcu. U to vrijeme Nijemci su napali, iz tri pravca, četu Prvog bataljona da ih zbace sa položaje iznad druma za Bijeljinu. Jedna neprijateljska kolona napadala je iz pravca Bijeljine i uporno nastupala da se domogne kote 130. Druga kolona dolazila je sa istočne strane, od Glendžića, a treća sa sjevera i zapada, da uobruče i osvoje Obradovo brdo. Prvi bataljon našao se u izuzetno teškoj situaciji i nije imao drugog izlaza nego da prihvati borbu na svim pravcima. Neprijateljskim streljačkim strojevima išla je na ruku gusta magla tako da su neprimijećeni došli na veoma blisku odstojanje. Potom su otvorili uragansku vatru i smjelo nastupali. Odgovoreno im je istom mjerom i trenutno se nije mogao sagledati ishod borbe. Na pojedinim pravcima dolazilo je do bombaških dvoboja, juriša i protivjuriša. Komandant bataljona Gojko Milojica, politički komesar Milan Makivić, zamjenik komandanta Dušan Mutić i zamjenik političkog komesara Milorad Popović kratko su se konsultovali o nastaloj situaciji, komandama četa naredili da se suzbija napad protivnika i prelazi u protivnapade. Istovremeno računalo se na pomoć jedinica Drugog bataljona, koji je nešto ranije stigao u zaselak Saviće, u neposrednoj blizini Obradovog brda, da posluži za rezervu Prvom i Četvrtom bataljonu. Komandantu bataljona Iliji Lučiću je kurir trkom odnio obavijest o napadu nadmoćnijeg neprijatelja i zahtjev da se jedinice pod njegovom komandom postupno i smišljeno uvedu u borbu i odbijaju napade. Lučić je odmah reagovao, svom zamjeniku Branku Marčetiću, političkom komesaru Peri Kneževiću i zamjeniku političkog komesara Vladi Bajiću predložio da ostanu sa četama koje su zauzele položaj polulučno, od sjeverne strane Obradovog brda do kote 130, a on se stavio na čelo čete koja je pohitala da se pridruži Prvom bataljonu u odbijanju napada. Iz časa u čas borba je postojala žešća a bilo je žrtava. Nijemci su smišljeno napredovali da osvoje Obradovo brdo i kotu 130. Komandant Lučić se nije osvrtao na njihovo preimućstvo i energično je tražio, došavši u streljački stroj, da se pređe u protivnapad i protivnik primora da uzmiče.

U tome se uspjelo kod kote 130, kada je neprijatelj pretrpio znatne gubitke i primoran da ustukne prema Bijeljini. Međutim, na Obradovom brdu, smjenjivali su se rijetko viđeni borbeni sudari. Čete Prvog bataljona i pridodata četa Drugog bataljona, branile su svaku stopu brežuljkastog predjela i dominantnog visa, znatno su krvarile, ali i napadaču zadale ozbiljne udarce. Snijeg se mjestimično crvenio od prolivene krvi, crnio od kratera ručnih bombi i minobacačkih granata. Nijemci su uvodili u borbu svježja pojačanja, metar po metar se uspinjali da izbiju na kotu 124, tako steknu izrazitu prednost, da kontrolišu komunikaciju između Brezovog Polja i Bijeljine i dublje se uklone u položaje jedinica Druge krajiške brigade. U kritičnim trenucima, u rovovima i zaklonima na Obradovom brdu i njegovom rubu, borci su upitno znali pogledati u svoje komandire, političke komesare, vodnike delegate i desetare, željni da čuju njihovo mišljenje o borbi koja se sve više rasplamsavala. I čuli su samo jedno, da se protivnik tuče i odbija. A municije je ponestajalo, pogotovo za puškomitraljeze koji su se oglašavali najčešće jedinačnom paljbom. Borcima su preostali kundaci i bajoneti da borbom prsa u prsa suzbijaju pravu lavinu vojnika koji su navaljivali sa svih strana. Komandant bataljona Ilija Lučić vrebao je preko nišana oružja, klečeći u snježnom zaklonu, obarao napadače u bijelim maskirnim odijelima i unosio pometnju u njihov stroj. Njegov primjer su slijedili mnogi borci i protivniku nisu dali naprijed. A Lučić je želio da se oslobodi stalnog vatrengog pritiska, pozvao drugove da jurišaju kroz cjelac i prvi krenuo. Na izduženoj padini je započeo obračun pucnjima, kundacima i noževima. Daleko brojniji Nijemci nisu uzimali i štedjeli municiju. Gruvale su i ručne bombe. U pravi tujanj su se ulivali borbeni poklici i obostrane prijetnje. Lučić je uzvikivao da se nikako ne popušta i stušio nije padinu. U jednom trenutku posrnuo je i zaronio u duboki snijeg. Pritrčalo mu je nekoliko boraca među prvima njegov petnaestogodišnji kurir Sveto Kerkez i upitao šta se dogodilo. On je teško izustio daje pogođen puškomitraljeskim rafalom a to je pokazalo i šikljanje krvi iz predjela glave i grudi. Drugovi su ga pažljivo sklonili iza obližnjeg drveta i zaustavili Krvarenje. Međutim, pomoć nije mnogo vrijedila i hrabri komandant je ubrzo izdahnuo. Sahrnjen je poslije borbe, sa suzama u očima njegovih boraca i starješina.

Nijemci su opet silovito navalili da se dočepaju dominantnog visa. Čete su pružale otpor i morale uzmaći. Kad su se domogli toliko željenog cilja, tek u 13 časova, Nijemci su željeli i više, na kotu 130 koju su dobro natkrilili, obuhvatili s čela i bokova. S druge strane napadale su njihove jedinice koje su ranije odbijene prema Bijeljini. Cio Prvi bataljon našao se u neugodnom položaju, ali se vješto izvukao u zaselak Jokiće, pregrupisao i pošao u protivnapad. Vještim manevrom i obuhvatom, u skoro dvočasovnoj borbi, Nijemci su primorani da napuste kotu 130 i uzmaknu Obradovom brdu i umaknu za Bijeljino.

Na položajima Trećeg i Četvrtog bataljona vođene su manje borbe i nije uslijedio žešći napad protivnika.

U popodnevним i večernjim časovima borci Prvog bataljona i Drugog bataljona utvrdili su sopstvene položaje i spremni očekivali da odbijaju naredne napade. Sahrnjanjvani su i mrtvi, pali u ranijim sudarima sa neprijateljem, a 32 ranjenika otpremljena su u bolnicu. U seoskim grobljima iznikle su svježe humke komandanta Ilije Lučića, političkog komesara čete Miodraga Glušca, komandira čete Ilije Komosora i Boška Simića, političkih delegata Miodraga Dragičevića, Periša Manojlovića i Dimitrija Trivića, vodnika Živote Antonijevića, desetera Bogdana Grubišića, Dragoljuba Ilića, Vojislava Solunca, boraca Božidara Vikločića, Pauna Davidovića, Radoslava Lukovića, Mirka Paunovića, Danila Veličkovića, Milana Eričića, Božidara Kovačevića, Dragoslava Leontijevića, Radisava Mladenovića, Aleksandra Paunkovića, Slavka Simića. Među ranjenima su bili komandiri četa Mihajlo Despot, Ranko Uzelac, Stevo Stojisavljević, zamjenici komandira Ilija Cvetković, Dragan Damjanović, Luka Kojić, zamjenici političkih komesara četa Đuro Grubor i Milorad Kaurin, vodnici Rade Skender, Srba Milošević, Mića Svetković, Mušo Čindrak, Jovo Ružić, Lazar Đuknić, Sret-

I ko Stević, Čazim Mešić i Bogomir Miljković, politički delegati Vojislav Pašić, Milosav Maslovarić i Jordan Radovanović.

U toku borbe ubijeno je 45 i ranjeno 86 neprijateljskih vojnika. Manji okršaji nisu prestajali u toku noći i sjutra dan. Za to vrijeme štab brigade, s komandantom Dragutinom Stanićem, političkim komesarom Idrizom Čejvanom, zamjenikom komandanta Milanom Zgonjaninom i zamjenikom političkog komesara Vojkana Lukićem detaljno je proučio stanje na frontu prema neprijatelju, procijenio trenutni odnos snaga i odlučio da se pređe u protivnapad na svim pravcima. Ujutru, 28. januara bataljonima je naređeno da započnu sa pritiskom na neprijatelja. Najtežu prepreku, besumnje, i dalje je predstavljalo dobro utvrđeno Obradovo brdo, načičkano rovovima i dobrim zaklonima. Komandantu Drugog bataljona Branku Marčetiću i političkom komesaru Peri Kneževiću bio je zadatak da dobro pripreme čete za nastupanje uz osniježene padine, da zauzmu seoske kuće i osvoje Obradovo brdo. Napad je počeo u 10 časova. Jedna četa načinila je osjetan prodor u borbeni raspored neprijatelja, zauzela nekoliko kuća u blizini Obradovog brda i težila dalje, do samoga vrha. Nijemci su odmah prešli u snažan protivnapad. Ispred ubitačne vatre, četa je bila primorana da se povuče i organizuje odbranu nedaleko od teško osvojenog visa. I ostale čete ustuknule su na polazne položaje i čarkanje je nastavljeno. Nijemci su se pribojavali narednog udara jedinica Druge krajiške brigade, procijenili da bi to teže izdržali i krišom se počeli povlačiti prema Brezovom Polju. Kad je to primijećeno, Drugi bataljon i Četvrti bataljon stuštili su se na kote 117 i 124, brzo ih zauzeli i učvrstili posjednute položaje. Borci Trećeg bataljona, na drumu kod Donjeg Dragaljevca, napadali su neprijateljsku kolonu koja se povlačila i nanijeli joj znatne gubitke.

Za hrabrost u trodnevnim borbama, umješnost u komandovanju i rukovođenju jedinicama, štab Druge krajiške brigade pohvalio je komandanta bataljona Gojka Milojuicu, komandira čete Mihajla Despota, zamjenika političkog komesara čete Milorada Kaurina, vodnike Iliju Savića i Radu Skendera, minobacačije Branislava Aleksića i Živka Andrića, puškomitraljesce Sretka Markovića, Radoša Vukovića, Branka Todorovića i desetara Milana Đorđevića.

NAPADI NA BIJELJINU NISU PRESTAJALI

Kad su potpuno ovladali komunikacijom između Bijeljine i Brezovog Polja i čvrsto zatvorili pravce prema pomenutim garnizonima, bataljoni Druge krajiške brigade preduzeli su mjere da se što bolje učvrste na posjednutim položajima i organizuju stalna izviđanja i prikupljanje podataka o neprijatelju. Obavještajci nisu imali ni čas odmora i stalno su tražili načina do doznaju prave namjere protivnika.

Dvadeset devetog januara u 13 časova, komandant Sedamnaeste udarne divizije Blažo Janković zatražio je od komandanta brigade Dragutina Stanića da jedan bataljon Druge krajiške čvrsto zaposjedne prostoriju Ljeljanče i kote 117 da time obezbjeđuje bok snagama divizije, odnosno Petnaestoj majevičkoj brigadi koja je skoro uzastopnim jurišima napadala Bijeljinu i primoravana da odstupa. Na Ljeljanču, u kasnim večernjim časovima, upućen je Prvi bataljon koji je u ponoć posjeo odgovarajuće položaje. Štab bataljona odmah je uspostavio vezu sa jedinicama Petnaeste majevičke i organizovao izviđanje neprijateljskih položaja.

Poslije trodnevnog zatišja, intenzivnog izviđanja, sukoba patrola i manjih čarki, jedinicama Druge krajiške naređeno je da svoje položaje prepuste Petnaestoj majevičkoj brigadi i da se približe Bijeljini. Naime, štab Sedamnaeste divizije na osnovu zahtjeva štaba Druge armije da se likvidira neprijateljski garni-

on i Nijemci stave u bezizlaznu situaciju u rejonu Vlasenice i Drinjače, donio je odluku da 31. januara dvije brigade ponovo napadnu neprijatelja u Bijeljini.

Bataljoni Druge krajiške brigade stigli su u rejon Velike Obarske i spremni čekali naredenje da krenu u napad. U tom času u Bijeljini su se nalazile znatne neprijateljske snage, raspoređene u rovovima, bunkerima i tvrdim zgradama, riješene da se nikako ne predaju i da odbrane garnizon od životnog značaja za njihov opstanak. Nijemci, četnici, ustaše i domobrani imali su izrazitu prednost u automatskom oružju i dobro su organizovali vatru iz puškomitraljeza, mitraljeza i brzometnih topova. Borci Druge krajiške upoznati su sa stanjem u neprijateljskom garnizonu i dobro pripremljeni za predstojeće okršaje. Za napad su istovremeno pripremljene i jedinice Šeste istočnobosanske brigade. Obje brigade su formirale grupe za krčenje prolaza kroz spletove bodljikave žice, minska polja, rušenje bunkera i utvrđenih zgrada.

Dobro koordiniran napad izveden je u 22 časa i borba se rasplamsala u gradu i njegovoj okolini. Borci Drugog bataljona Druge krajiške smjelo su nastupali između neprijateljskih rovova i bunkera na spoljnoj odbrambenoj liniji, nekoliko ih uništili i domogli se prvih kuća na periferiji grada. Na tom prostoru neprijateljski vojnici su se pribrali i prešli u protivnapad. Četvrti bataljon nastupao je pored Dašnice, stigao do neprijateljskih rovova na Humki i pojačao napade. Bombaške i jurišne grupe su očistile nekoliko rovova, ali su zadržane ostrim napadima i primorane da se brane. Prvi bataljon zaposjeo je kote 88, 89 i 90 i zavorio pravac od Dvorova i Petrovog Polja, a Treći zadržan je u brigadnoj rezervi.

Bataljoni Šeste istočnobosanske brigade ušli su u grad, osvojili više zgrada i blizini centra, ali su zaustavljeni ubitačnom vatrom iz puškomitraljeza, mitraljeza, brzometnih topova i tenkova. Žestoki napadi i protivnapadi smjenjivali su se do zore i nije se dogodilo ništa bitnije. Uspjeh nisu postigle ni jedinice Dvadeset osme slavonske divizije koje su napadale južni dio grada i stigle njegovoj periferiji. U svanuće, neprijatelj se umješno sabrao, izvršio žestok protivnapad, jedinice Druge krajiške i Šeste istočnobosanske brigade primorao da odstupe i a polazne položaje. Obje brigade imale su i osjetnih gubitaka. Živote je izgubilo 13 i ranjena su 33 borca i rukovodioca Druge krajiške brigade. Među palima bili su politički komesar čete Mehmed Hukić, borci Milorad Banjac, Petar Savić, Živorad Jovanović, Gradimir Lazić, Cedomir Marković, Života Milković, Radoslav Bradavović i politički delegat Ivan Alabanda.

Naredna dva dana jedinice Druge krajiške držale su položaje u rejonu Male Obarske i spremno čekale da odbiju napad neprijatelja iz Bijeljine. Međutim, do borbe nije došlo i preduzimane su mjere da se borci pripreme za predstojeće okršaje. Dolijetali su »šstormovici« sa crvenim petokrakama na krilima i trupu, nešto se obrušavali, bombardovali i mitraljirali neprijateljski garnizon i spoljnu iniju njegove odbrane.

Od napada na Bijeljinu i dalje se nije odustajalo. Štab divizije naredio je štabovima brigada 2. februara uveče, da se ponovo juriša na dobro utvrđeni i brađljeni neprijateljski garnizon. Pravci napada nisu mijenjani. Bataljoni Druge krajiške nastupali su sa sjeverne strane i nastojali da se što prije uklinu u borbeni aspeored protivnika. Napadu je prethodila snažna polučasovna minobacačka i irtiljerijska vatra da se jedinicama olakša napredovanje i ulaz u grad. Treći bataljon nastupao je drumom od Karavlasa, napao uporište Trnjage, nastojao da ie domogne zgrada na periferiji i produži u centar grada. Za njim je pristizao Drugi bataljon da se u pogodnom trenutku upusti u borbu i pojača napad. Četvrti bataljon je napadao sa polaznih položaja u Maloj Obarskoj, osvojio spoljnu iniju, upao u grad, uspostavio sadejstvo sa Trećim bataljonom na lijevom i bataljonom Šeste istočnobosanske brigade na desnom krilu. Prvi bataljon se nazazio u Dvorovima. Jedna njegova četa je kontrolisala pravac prema Dazdarevu Medašima, a dvije su se rasporedile na drumu i željezničkoj pruzi prema

Bijeljini, na prostoru od kote 90 do Kuzovrata, da štite bok i pozadinu bataljona koji su napadali grad.

Bataljoni su uporno nastupali, teško osvajali pojedine zgrade i nisu prolazili bez gubitaka. Nijemci i njihovi pomagači žilavo su se branili, pregrupisavali, vatru sasređivali na najviše ugrožene pravce, povremeno prelazili u protivnapade i vraćali neke izgubljene objekte. U borbu je uveden i Drugi bataljon Druge krajiške da se pojača pritisak na žilavog protivnika. U nekoliko uzastopnih napada bataljoni su stigli do zgrade silosa i parnog mlina. Iznutra su čekićali puškomitraljezi i nisu dali da se prođe. Bombaši Trećeg bataljona su pokušavali da se privuku ulazu u silos i uzdrmaju njegove temelje i nisu uspijevali. Neki su ostali pogođeni na osnižeženoj čistini i bolničarke su rizikovale sopstveni život da im ukažu pomoć i da ih iznesu ispod pravog pljuska zrna. Među njima prednjačila je Vera Kidišević i pokazala izuzetnu borbenost, hrabrost i upornost. Hrabrost je ispoljio i komandir čete Boro Sukara, nastupajući na čelu borbenog stroja i noseći udarce protivniku. Borci su smjelo slijedili svoga komandira, činili, na izgled, nemoguće i osvajali prava osinja gnijezda protivnika. Za kratko vrijeme poginuli su: desetar Milenko Aničić, borci Mihajlo Borisavljević, Osman Hadžić, Selimir Jakoyljević, Vitomir Krstić, Stanoje Kostić i politički komesar čete Nikola Čuljat. Žestina napada, i pored brojnih protivnapada neprijatelja, i dalje nije slabila. Pojedine zgrade su prelazile iz ruke u ruku i pretvarane u ruševine. Neke su postale buktinje i osvijetljavale kaldrmisane ulice. Borci su prilično ogluvljali od nesnosne pucnjave i jedva su razaznavali povike komandira da se smjelije nastupa i satire protivnik. Uklinjavanje bataljona sve više je ometano i sprečavano. Tome je doprinio neuspjeh jedinica Dvadeset osme slavonske divizije koje nisu uspjele prodrijeti u južni dio grada i na sebe privući znatnije neprijateljske snage. U kritičnom trenutku one su iskorišćene za energičan protivudar i juriše u centru grada. Njihov nalet, jedinice Druge krajiške i Šeste istočnobosanske teško su mogle zadržati i lagano su se povlačile na povoljnije položaje. I ovom prilikom se potvrdilo da hrabrost, odlučnost i požrtvovanje boraca nisu dovoljni da se osvoji dobro utvrđeni i branjeni neprijateljski garnizon. Kad su stekli preimućstvo, Nijemci su izvršili juriš i bataljone primorali da uzmiču izvan grada i na polazne položaje. U žestokom sukobu, borbama prsa u prsa, u zadržavanju i odbijanju neprijatelja, ginulo se i život su izgubili: Jezdimir Malić, Vlastimir Mihajlović, Dragoljub Predojević, Dragutin Paunović, komandir čete Boro Sukara, Života Stojčević, Rađenko Savić, Aleksandar Talić, Dragutin Tasković, Jevrem Vesković, Borisav Živanović, Momčilo Đorđević, desetar Petar Jevremović, bolničarka Nada Josipović, Dragoljub Mijatović, Jeroslav Ovčarević, vodnik Stojan Stanivuković, Vasilije Tošić i desetar Radovan Gajić. Neprijatelj je imao daleko veće gubitke u ljudstvu, ali se na to nije osvrtao i jedino je želio da izgubljeno preotme i zaposjedne spoljnu liniju odbrane.

Ujutru, bataljoni obje brigade napustili su grad i stigli na polazne položaje u njegovoj blizini. U toku dana štabovi bataljona i štab Druge krajiške brigade izvršili su analizu minulih borbi i zaključili da nije bilo nekih naročitih nedostataka u rukovođenju jedinicama. Ujedno, istaknuto je da je neprijateljski garnizon izuzetno dobro utvrđen izvana i iznutra, da je teren za podilaženje ravan i nepodesan za postizanje iznenađenja, daje smetao i pri povlačenju kada su pretrpljeni i najveći gubici. Nije prečutano da zadatak nije potpuno izvršen zbog nedovoljnog borbenog angažovanja jedinica koje su napadale s južne strane i tako dopustile da sa toga pravca neprijatelj odvoji znatnije snage za ulične borbe u gradu i protivudare prema sjeveru i zapadu. Pored poginulih, u ovim borbama ranjeni su slijedeći rukovodioci: komandiri četa Jovo Babić, Šaban Šaćirović, Stevo Jakšić, zamjenici političkih komesara četa Asim Pečenković i Ljubomir Čavić, te vodnici Miloš Trifunović, Jovan Majkić, Lazar Dadulović, Alija Ahmetović i Nikola Desnica; a najhrabrijima je odato priznanje - komandiru čete Vasi Jo-

'aniću i zamjeniku komandira čete Safetu Ašćeriću, koji su na čelu svojih jedinica među prvima upali u grad, zatim vodniku Milošu Vevinoviću i desetaru Sve- i Kerkezu, koji su pobacali ručne bombe u neprijateljske rovove i otvorili brešu za ulazak u neprijateljski garnizon. Među pohvaljenima je i četna bolničarka ^era Kidišević, koja je više ranjenika otrgla iz kandži smrti, i puškomitraljezac Dragiša Lekić koji je ubio više neprijateljskih vojnika. Procijenjeno je da su jedinice Druge krajiške brigade ubile najmanje 80 i ranile 190 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira.

BORBE U REJONU ZVORNICA, DRINJAČE I KOZLUKA

Poslije teških okršaja nije bilo vremena za istinski predah. Novonastala situacija, zbog približavanja 22. njemačke divizije Zvorniku, uslovlila je pomjeranje, na osnovu naređenja štaba Druge armije, brigada Sedamnaeste udarne divizije u rejon sjeverno i zapadno od Zvornika.

Trećeg februara u 13 časova, bataljoni Druge krajiške pošli su iz Male Obarske i uveče u 23 časa stigli u Suho Polje. Borci su očekivali da će odahnuti poslije dugog i napornog marša, ali je uslijedila zapovijest da se produži u Donju i Gornju Piliću, uz obavještenje da su Nijemci stigli blizu Zvornika. Putovalo se cijelu noć i sjutradan prije podne. Kad se stiglo na cilju, Prvi bataljon je razmješten u Donju Piliću, Drugi u Gornju Piliću, Treći u Bjeloševac, Četvrti u Lokanj i Grab, Dopunski i brigadni pozadinski dijelovi u Banjicu i Brđane. Štab brigade smjestio se u Gornjoj Pilići i preduzeo mjere da se izviđačka odjeljenja i patrolne upute prema neprijatelju. Ubrzo se doznalo daje neprijatelj ovladao Zvornikom i krenuo drumom za Janju. Štab divizije naredio je Drugoj krajiškoj brigadi da se pomjeri u Snagovo, Gluminu, Guštere i Križeviče da zatvori pravac od Zvornika prema Tuzli. Uveče poslije šestočasovnog marša, bataljoni su stigli u Jusiće, Mahmutoviće, Boškoviće, Malešiče, Androviće i tu zanoćili. Borci su se prilično odmorili i ujutru lakše produžili preko osniježenih brda i dolina. Marševalo se neprekidno cijeli dan, uveče došlo u Križeviče, Grabovicu i Guštere. Pošto su jedinice Trideset osme divizije držale položaje u pomenutim mjestima, bataljoni Druge krajiške došli su pozadi njih da se odmore i pripreme za naredne okršaje.

Sesta istočnobosanska brigada stigla je u Snagovo, Lišdnu, Ahmetovo brdo i Kuliće i odmah, poslije preuzimanja položaja, imala sukob sa njemačkim jedinicama koje su nadirale od Zvornika.

Petnaesta majevička brigada se razmjestila u Siminom Hanu, Brezni i Me-mićima.

Štab Druge armije, s komandantom Kočom Popovićem, imao je namjeru da se praktično opkoljena 22. njemačka divizija energičnim napadom razdvoji na dijelove i uništi. U grupu za proboj neprijateljske odbrane određena je Sedamnaesta udarna divizija, odnosno njene brigade: Druga krajiška, Šesta istočnobosanska i Petnaesta majevička. Njima su pridodate dvije brigade Dvadeset sedme istočnobosanske divizije: Šesnaesta muslimanska i Dvadeseta romanjska.

Druga krajiška brigada dobila je zadatak da napada i uništava neprijatelja u rejonu Dobre Vode, Sabića, Sefića i Samarića, da izbije na drum između Drinjače i Zvornika i spriječi svaki saobraćaj. Približavanje polaznim položajima ometala je neprijateljska artiljerija. Dva bataljona stigla su u Ahmetovo brdo i Stanišiče, jedva se smjestili u seoske kuće da malo oclahnu, a dva su ostala pod vedrim nebom, na ciči zimi i mrazu. Iste noći, štab brigade izdao je naređenje da se pređe u napad na neprijatelja na liniji Samarići - Dobra Voda - Šabići - Sefići i ovlada drumom između Drinjače i Zvornika. U napad su krenuli Prvi i Četvrti bataljon, a Drugi i Treći bili su brigadna rezerva. Neprijatelj se ogorčeno branio i nije popuštao. Prvom i Četvrtom bataljonu je uspjelo da zauzmu Sama-

riće i zapadni dio neprijateljskih položaja u Dobroj Vodi. Nijemci su se uspješno branili sa kote 370 i nisu dopustili da jedinice Druge krajiške produže prema značajnoj komunikaciji. Štab brigade odlučio je da se težište napada preusmjeri na sjevernu i istočnu stranu, žilavo branjena kota odvoji od ostalog sistema neprijateljske odbrane i pokuša zauzeti. Borci Četvrtog bataljona uporno su nastupali, zauzeli prednje položaje neprijateljske odbrane, ali pomenutu kotu nisu sasvim opkolili i stvorili uslove daje osvoje. Na dostignutoj liniji su iskopali rovove i zaklone, ostvarili sadejstvo sa jedinicama Šeste istočnobosanske brigade i pomogli im u osvajanju kote 399. Popodne su Nijemci izveli žestok protivnapad, preoteli kotu 399 i namjeravali dalje. U odsudnom trenutku štab Druge krajiške brigade uveo je u borbu Drugi i Treći bataljon da pomognu u odbijanju protivnapada. Treći bataljon zauzeo je kotu 399 i produžio u Šabiće. Njemu se pridružio Drugi bataljon i potpuno su blokirali neprijateljsko uporište u Šabićima. Prvi bataljon uklinio se u Dobroj Vodi i Stanišićima, iz rovova i zaklona uznemiravao i ugrožavao protivnika, sve do mraka, kada su ga zamijenile jedinice Petnaeste majevičke brigade. Prvi bataljon vratio se u Samariće da se odmori.

Borbe su nastavljene, noću 9. i 10. februara i sjutradan. Drugi bataljon i Treći bataljon nastojali su da unište opkoljene Nijemce, osvajali su kuću po kuću, do zore postigli znatne uspjehe i pobjeda je bila na vidiku. Preživjeli vojnici sa tjerani su u jednu zgradu sa kamenim podrumom i pozivani da se predaju. Umjesto odgovora, oni su otvarali ubitačnu puškomitraljesku i puščanu vatru. Grupe bombaša su naizmjenično jurišale da neutrališu protivnika i nisu uspijevale. Nekoliko najsrčanijih boraca poginulo je i ranjeno. Zamjenik komandanta Drugog bataljona Nikola Čulibrk nije se mirio sa zadržavanjem pred osinjim gnijezdom i stalno je smišljao kako da se ono uništi. Na kraju odlučio je da povede grupu bombaša, šticebih puškomitraljeskom i puščanom vatrom, da se privuku zidinama podruma i unutra ubace ručne bombe. Nijemci su osjetili šta im se priprema i bjesomučno su tukli. Na prilazu zgradi Čulibrk je teško ranjen i jedva izvučen u obližnji zaklon. Referent saniteta Milka Šinik potrudila se da mu zaustavi krvarenje i stalno ga tješila da rane nisu teške. Slično je činio i zamjenik komandanta brigade Milan Zgonjanin kad je starog ratnog druga našao u samrtnom ropcu. A onda je kivan naredio da se odmah uništi zabarikadirani neprijatelj. Javili su se dobrovoljci i krenuli. U rukama su imali odšrafljene bombe i flaše pune benzina. Nastupali su smjelo i domogli se kamenih zidina. Zapaljene benzinske flaše poletjele su u visinu, plamena buktinja zahvatila drveni dio kuće iznad podruma i osvijetlila okolinu. Bombaši su iskoristili mrtvi ugao i ustuknuli. Sada se očekivalo da će neprijateljski vojnici izletjeti iz podruma i podići ruke i u vis. Međutim, oni nisu prestajali da otvaraju vatru i povremeno nešto uzvikuju. U jednom trenutku u podrum sručila se zapaljena drvena masa i sve se naglo utišalo. Trideset okorjelih fašista tako je doživjelo kraj. Videći daje skršen otpor njihove isturene grupe u Šabićima, Nijemci su pohitali iz Sultanovića i Liplja da izgubljeno preotmu. Na pojedinim pravcima silovito su jurišali i upuštali se u borbu prsa u prsa. Drugi bataljon i Treći bataljon bili su primorani da se povuku na pogodnije položaje iznad sela, u rejon gdje su bili Prvi i Četvrti bataljon u brigadnoj rezervi. Manji sukobi i čarkanja su potrajali cijelo prije podne. Za to vrijeme štab brigade proučio je nastalu borbenu situaciju i odlučio da se preduzme opšti napad na neprijatelja. Žestoka borba počela je u podne i trajala do mraka. Neprijatelj se žilavo branio u Šabićima i Velikim njivama, ponekad prelazio u protivnapade i oslobađao se pritiska. I pored žestokog otpora, Prvi bataljon zauzeo je nekoliko visova na prostoru između Šabića i Velikih njiva. Napadi su nastavljani i naredne noći, ali Nijemci nisu protjerani sa dostignute linije. Na desnom krilu borbenog rasporeda Druge krajiške brigade, neprijatelja su napadale jedinice Šeste istočnobosanske brigade a na lijevom jedinice Petnaeste majevičke udarne brigade. Njima je pošlo za rukom da osvoje kotu 370 koja je

esto prelazila iz ruku u ruke. Bilo je očigledno da neprijatelj pojačava bočna »siguranja da jedinicama Druge krajiške, Seste istočnobosanske i Petnaeste maevičke brigade spriječi prodor na drumu između Drinjače i Zvornika, da sopstvenoj glavnini omogući da lakše izmiče u Zvornik i Bijeljnu. Bataljoni Druge trajiške stalno su držali položaje iznad Šabića i Velikih njiva, na smjenu se odnaraali, upuštali u manje okršaje i neprijatelja osujećivali da ne proširi zonu bočnog osiguranja. Najžešća borba vođena je na brdima iznad Šabića i Velikih njiva, vlijemci su tri puta jurišali da zbace borce Prvog bataljona sa dominantnih visova i nisu uspjeli.

U trodnevnim borbama bilo je obostranih znatnih gubitaka. Ubijena su 123, •anjeno 241 i zarobljena 2 neprijateljska vojnika. Život je izgubio 31 borac a ra-ljeno je 77 boraca i rukovodilaca Druge krajiške brigade. Među poginulima bili su: Dragoslav Plačić, Vladimir Branković, Dragutin Đorđević, Radosav Stanko-ić, Veljko Todorović, Milivoje Vilotijević, Kata Markelić, Milenko Miladinović, lesetar Dragomir Marković, Radisav Vulićević, Jovan Kovačević, Zivorad Alem-jijević, zamjenik komandanta bataljona Nikola Čulibrk, Zlatomir Davidović, Žorisav Janković, Radojko Milovanović, Milisav Nikolić, Radovan Pejović, dese-ar Uzeir Šabotić, vodnik Josip Škrijelj, Milan Vujičić, Čedomir Grčić, Ljubomir /elićević, vodnik Čedomir Vidaković, vodnik Abid Čelik, Milan Badrić, Dušan /ulićević, Dragomir Živković, vodnik Miroslav Mijanović i Branislav Đorđević. lanjeni su, pored ostalih, politički komesar čete Gojko Niketić, vodnik Jovan Đorđević, vodnik Ilija Bigić, Slavko Mikanović, vodnik Miloš Filipović, vodnik iflilorad Lazarević i politički delegat Vojislav Avramović.

Prilikom analize minulih borbi, štab brigade zaključio je da su se istakle sve sđinice, naročito Drugi i Treći bataljon i Treća četa Prvog bataljona, i pojedinci: Jušan Sovilj, komandant Trećeg bataljona, Nikola Čulibrk, zamjenik koman-lanta Drugog bataljona, Dragan Adžić, zamjenik političkog komesara čete, Bo-;oljub Vukojević, zamjenik političkog komesara čete, Dragan Nedimović, kon- nandir čete, Miodrag Knežević, vodnik, Branko Babić, vodnik, Miodrag Obra- ović, vodnik, Ilija Bigić, vodnik, Milutin Đurković, vodnik, Vojin Nikšević, vod- lik, Milorad Đurišić, vodnik, Živojin Stević, vodnik, Đuro Bujinac, desetar, Uzeir iabotić, zatim puškomitraljesci Velizar Janković, Branko Todorović, Mile Mas- ić i Srećko Šajinović. Nije izostala i ukupna ocjena stanja u borbenim jedinicama. O tome se u relaciji štaba brigade, pored ostalog, konstatuje: »U ovim trod- evnim borbama nije bilo nikakvih nedostataka od strane boraca i rukovodila- a, a naročito kad se uzme u obzir daje borba vođena na vrlo nepogodnom te- enu, da su borci bili slabo obučeni, daje bila jaka zima, a da površ toga borci isu dobijali redovno hranu, a i ono što su dobijali bilo je vrlo oskudno i slabo, :r je dotur na front bio vrlo težak, a ni komanda pozadine, kako brigade tako divizije, nije raspolagala sa dovoljnim količinama rezervne hrane, a teren na ome je borba vođena bio je vrlo pasivan, tako da se ni od samih mještana nije loglo gotovo ništa dobiti...«⁵

U namjeri da olakša težak položaj 22. diviziji u nastupanju dolinom Drine rema Bijeljini, štab njemačke Grupe armija »E« uputio je 724. puk 104. njemač- e lovačke divizije u napad od Doboja preko Gračanice ka Tuzli. Istovremeno 34. puk pomenute divizije, ojačan artiljerijom i tenkovinima, nastupao je od Br- kog za Bijeljnu i nastojao daje deblokira. S njima su sadejstvo vale ustaške, do- mobranske i četničke jedinice. Štab Druge armije uvidio je šta neprijatelj namje- ava i odlučio da se na pravcu prema Doboju ofanzivno dejstvuje, a u rejonu vornika pređe u aktivnu odbranu. U skladu sa ovakvom zamisli, brigade Se- amnaeste divizije prepustile su svoje položaje jedinicama Dvadeset sedme di- zizije i hitno se uputile prema Tuzli. Jedinice Druge krajiške usiljeno su marše- ale preko Kusonja, Caparda i Memića, stigle u Kalesiju, Kreku, Husino i Cerik.

Šesta istočnobosanska brigada razmjestila se na prostoru od Siminog Hana do Tuzle, a Petnaesta majevička je angažovana da zatvori pravac prema Brčkom. Namjere neprijatelja su osujećene i jedinice Druge krajiške imale su priliku da se kratko odmore od napornih borbi i marševa. Štab brigade i štabovi bataljona koristili su slobodno vrijeme da detaljnije analiziraju minule sudare sa neprijateljem, da izvuku odgovarajuće pouke i da se pripreme za naredne okršaje. U četama su održane vojne i političke konferencije, sastanci partijskih i skojevskih organizacija. Tom prilikom razgovarano je o postignutim uspjesima, a takođe i nedostacima u životu i radu u jedinicama.

Kad su Dvadeset treća i Dvadeset peta udarna divizija protjerale Nijemce iz rejlona Gračanice u Doboju i otklonile opasnost od njihovog upada u Tuzlu, štab Druge armije, s ciljem da što bolje obezbijedi bok Prve armije na sremskom frontu i omete povlačenje njemačkih jedinica dolinom Drine i Bosne, težite operacija je usmjerio prema Doboju, Brčkom i Bijeljini. Dvije brigade Sedamnaeste divizije, Druga krajiška i Šesta istočnobosanska, upućene su u rejlona Janje, da djeluju na komunikaciji Kozluk, Janja i Bijeljina, a Petnaesta majevička zadržana je u rejlona Lopara da zatvori pravac između Tuzle i Brčkog. Druga krajiška imala je 2150 boraca kada je završenajednomjesečna vojna i politička obuka Dopunskog bataljona i njegovi borci raspoređeni u borbene jedinice. Ona je ojačana stigla da protivnika tuče u donjem toku Drine. U to vrijeme 22. njemačka divizija i 963. tvrđavska brigada »Kloc« čelom su stigle u Šepak, a njihovo začelje se nalazilo u Zvorniku. Njihov položaj bio je pogoršan, pored ostalog, zbog nedostatka goriva za motorna vozila i malih zaliha municije. Da bi im se pomoglo da se izvuku iz okruženja, štab njemačkog 34. armijskog korpusa 16. februara, uputio je prema Šepku iz rejlona Brčkog i Bijeljine 734. lovački puk 104. njemačke divizije. Pomenutom puku uspelo je da 22. diviziji dopremi gorivo i municiju. Druga krajiška i Šesta istočnobosanska brigada su nešto ranije došle u borbeni dođir sa isturenim dijelovima pomenute divizije, uspjele ih potisnuti i podići glavnom položaju na Čolovniku, Grbavcima, Ćirilovom brdu i pripremiti jači napad. Zamjenik komandanta brigade Milan Zgonjanin i zamjenik političkog komesara brigade Vlado Bajić naredili su da napad počne u 19 časova i da štabovi bataljona preduzimaju mjere da se borci svojski založe da potuku protivnika. Prvi bataljon je napadao neprijatelja ušančenog na Ćirilovom brdu i Vjenčacu, zauzeo kotu 323 i prvu liniju rovova ispod kote 496, ali nju nije osvojio. Teško savladivu prepreku su predstavljale nagazne mine, načičkane u snijegu ispod samog vrha i nevidljive u mraku. Nekoliko boraca naletjelo je na minsko polje i smrtno su ranjeni. Treći bataljon napadao je sajužne i istočne strane neprijateljsko uporište u Hadžićima, a Četvrti sa zapadne strane i ogorčena borba nije jenjavala cijele noći. Borci Trećeg bataljona su više putajurišali da osvoje neprijateljska mitraljeska gnijezda i zgrade preuređena za odbranu, neke zauzeli, ali su protivnapadom Nijemaca, potpomognutih vatrom iz tenkova, prisiljavani da odstupe. Borci Četvrtog bataljona održali su se u nekoliko zauzetih kuća u zapadnom dijelu sela, ali kotu 167 na pravcu svog napada, i pored više uzastopnih juriša, nisu osvojili. U ponoćnim časovima je uslijedio jači protivnapad Nijemaca koji su željeli da bataljone Druge krajiške odbiju dalje od svojih položaja. Postigli su samo djelimičan uspjeh i preoteli kotu 323.1 sjutra dan su nastavljeni napadi i protivnapadi. Prije podne Nijemci su pokušali da Treći i Četvrti bataljon odbace od Hodžića, ali nisu uspjeli. Izviđačima i obavještajcima pošlo je za rukom da doznaju da se 600 Nijemaca, naoružanih automatskim oružjem, sa nekoliko minobacača i brzometnih topova, brane na pravcu nastupanja jedinica Druge krajiške brigade, koje su uveče prešle u žestok napad i namjeravale da stignu u Jordan, Pečinu i Kučića kulu. Borbaje opet trajala cijele noći. Dva bataljona uspela su da protivnika protjeraju sa Ćirilo-vog brda, kote 496 i Vjenčaca. Drugi bataljon se zadržao na osvojenoj liniji da posluži za prihvatnicu, a Prvi je uporno gonio

»rotivnika, prešao rječicu Šapnu, zauzeo Kučića kulu i dobro se utvrdio da za-
lrži i jače protivnapade. Treći i Četvrti bataljon porazili su protivnika u Hadž-
ćjma. Potom je uslijedilo gonjenje do Jardana u kome je došlo do žestoke borbe.
Nijemci su branili svaku kuću, ali nisu dugo izdržali. Ujutru je selo oslobođeno
gonjenje, uslijed jakog otpora protivnika, privremeno obustavljeno. Manji na-
padi i protivnapadi su izvođeni u toku dana, ali nije bilo bitnijih promjena. Dva
bataljona Druge krajiške držala su položaje u Kitovnici, Ćirilovom brdu i Jar-
dau, a dva u južnom dijelu Čelopeka, Kučića kule i Đulićima. Neprijatelj se nalazio
ia Jankovini, koti 347 i Mrakodolu. Privremeno zatišje jedinice Druge krajiške,
>slije trodnevnih borbi i pokreta, iskoristile su za odmor da bi spremnije kre-
lule u naredne okršaje.

Štab Sedamnaeste divizije imao je namjeru da se njemačke jedinice na Jan-
covini i Mrakodolu odvoje od svoje glavnine, opkole i unište. Zato je naredio
Druvoj krajiškoj i Šestoj istočnobosanskoj brigadi da izvrše napad, 20. februara
121 čas na dijelove 16. puka 22. njemačke divizije. Drugi bataljon Druge krajiške
crenuo je niz potok između Jankovine i kote 305 da izbije u Han, da se tamo sre-
le sa jedinicama Šeste istočnobosanske brigade, koje su nastupale od Drine,
ime bi neprijatelju bila uskraćena odstupnica. Četvrti bataljon nastupao je sa
jeverozapadne strane da protivnika ugrozi s čela. Kad su borci Drugog bataljo-
ia sišli jedan kilometar niz potok i približili se Hanu, dočekani su žestokom vat-
om u oba boka i nisu mogli naprijed. Jedna četa orijentisana je prema uporištu
ankovini i domogla se nekoliko neprijateljskih rovova, ali to nije bilo dovoljno
a postizanje uspjeha. I borci Četvrtog bataljona izbacili su neprijatelja iz pred-
tražarskih rovova, izdržali tri žestoka protivnapada i borba je potrajala skoro
ijele noći. U svanuće štab brigade naredio je da se oba bataljona povuku na po-
azne položaje. Dan je protekao u patrolnom izvidanju i međusobnom pripuca-
anju. Povremeno je dejstvovala i neprijateljska artiljerija. Uzvratio joj je istom
njerom i morala je promijeniti položaje.

Intenzivno su prikupljani i sređivani podaci o rasporedu, snazi i namjerama
leprijatelja. Na osnovu toga štab brigade odlučio je da se protivnik napada na
ankovini, Tabancima, Gredini i Visokoj glavi. Podilaženje neprijateljskim polo-
ajima započelo je poslije ponoći, 23. februara po mrklom mraku i čiči zimi. Prvi
lataljon prikrađao se potokom prema Hanu u namjeri da uporište Jankovinu
dvoji od njegovog zaleđa. Treći bataljon nastupao je potokom od Kaludrana da
?bije u Tabance i protivniku presiječe odstupnicu. Međutim, u tome, nije sasvim
spio, jer se neprijatelj istovremeno počeo povlačiti i nametnuo je frontalnu
orbu. Drugi bataljon krenuo je iz Šakota da vrši jači pritisak na Visoku glavu
za sebe vezuje znatnije neprijateljske snage. Ujutru je zauzeta Jankovina, Pobr-
e i Gredina. Sada su Drugi i Treći bataljon utanačili plan i žestoko napali pro-
ivnika u rovovima i zaklonima na Visokoj glavi. Prvi bataljon gonio je neprija-
slja preko kote 305 i 338 i stigao do kote 302. Na toj dionici Nijemci su organi-
ovali čvrstu odbranu i zaustavili Prvi bataljon. I pored nekoliko juriša, borci Pro-
og i Trećeg bataljona nisu uspjeli savladati protivnika na Visokoj glavi, kome
; stiglo znatnije pojačanje, poslije povlačenja njegovih jedinica sa Jankovine i
'Stalih uporišta. Čvrstom odbranom na liniji Visoka glava i kota 302, Nijemci su
titili znatnu komoru i motorna vozila u Kozluku i nastojali da ih izvuku. Štab bri-
ade, s komandantom Dragutinom Stanićem, političkim komesarom Idrizom
;ejvanom, zamjenikom komandanta Milanom Zgonjaninom i zamjenikom po-
itičkog komesara Vladom Bajićem, razmotrio je situaciju na pravcu napada ba-
aljona i odlučio da se neprijatelj, bez obzira na upornu odbranu, pokuša zbaciti
a Visoke glave i uništiti. Drugom i Trećem bataljonu naredeno je da uporište
lapadnu sa južne i sjeverozapadne strane. Borba je počela uveče 23. febuara, i
rajala do zore. Više od 300 Nijemaca, naoružanih sa dosta puškomitraljeza i ruč-
iim minobacačem, potpomognih artiljerijskim oruđem koje se nalazilo sjever-

no od Kozluka, pružali su snažan otpor i nisu pristajali da se predaju. Prilaz uzvišenju sa južne strane bio je otežan skoro okomitom strminom i gustom šumom. Nešto prohodnija bila je zapadna strana, ali takođe strma i nepogodna za nastupanje. Grupe bombaša pokušale su da se privuku neprijateljskim vatrenim gnijezdima i dočekivane su aktiviranim ručnim bombama. Na pojedinim pravcima dolazilo je do takvih bombaških dvoboja i okršaja da se brdo treslo od snažnih eksplozija i eho se nadaleko razlijevalo. U zoru, bataljoni su se morali povući na polazne položaje, na liniju Gredina - Šakote, sa zadatkom da i dalje uznemiravaju protivnika na Visokoj glavi. Prvi bataljon i Četvrti bataljon zauzeli su položaje u Jusićima i Brdanima. Njihov zadatak je bio da organizuju izvidanje i odbiju eventualni napad neprijateljskih jedinica od Ravnog gaja i Kostura. U popodnevним časovima Nijemci su izašli iz rovova na Visokoj glavi i napali su jedinice Druge krajiške brigade na položaju u Gredini. Ujednočasovnoj žestokoj borbi neprijatelj je primoran da se povuče.

Komandant Sedamnaeste divizije Blažo Janković naredio je štabu Druge krajiške da se uveče, 24. februara izvede napad na neprijatelja i osvoje njegova uporišta. U naredjenju je, pored ostalog, zatraženo: »U 20 časova napadnite neprijatelja na položajima: Visoka Glava, Ravni gaj, kota 243 i Kostur, kota 284, i likvidirajte ih.. «⁶

U dopuni pomenutog naredjenja objašnjeno je da su jedinice Druge proleterse divizije zauzele Kokoču, kotu 322, tako zagospodarile sa 5 kilometara druma i uskratile odstupnicu neprijatelju koji se nalazio u rejonu Kozluka, čime su ga praktično odsjekle od njegove glavnine. Stoga, jedinice Druge krajiške i Šeste istočnobosanske brigade odmah su morale u napad da osvoje veoma značajne neprijateljske položaje. Drugoj krajiškoj, međutim, nedostajalo je puščane municije i minobacačkih granata i preduzete su mjere da se izvjesna količina hitno dopremi na polazne položaje. U međuvremenu dijelovi Trećeg bataljona demonstrativno su napadali Visoku glavu sa južne, a dijelovi Drugog bataljona sa sjeverozapadne strane. Opšti napad svih bataljona počeo je u 21 čas, kada su se snabdjeli sa dovoljno municije i granata za minobacače. Dvije čete Prvog bataljona su nastupale od Debeljaka i ozbiljno ugrozile protivnika na Ravnom gaju. Četvrti bataljon napadao je Kostur i bilježio uspjehe. Jedinice Šeste istočnobosanske brigade napale su uporište Kozluk iz dva pravca: od Danojlovića i kote 133 i zabacivale se neprijatelju iza leđa, zatim od kote 302 direktno u neprijateljski borbeni raspored. Žestoki okršaji trajali su cijele noći. Bataljoni Druge krajiške i Šeste istočnobosanske brigade, uporno su nastupali, osvojili rovove i bunke i protivnika prisiljavali da se povlači. Zauzimanjem Visoke glave, Ravnog gaja i Kostura znatno je olakšano nastupanje jedinicama Šeste istočnobosanske brigade u osvajanju Kozluka i kote 302. Gonjenje je nastavljeno bez zastoja. Štab Druge krajiške brigade naredio je da Prvi i Četvrti bataljon tuku protivnika u lijevi bok, da ga potiskuju prema Ročeviću, Šepku i drumu za Branjevo. Drugi bataljon upućen je u Skočice uz obavezu da uspostavi i održava stalnu vezu sa Prvim bataljonom. U namjeri da malo predahne, Treći bataljon došao je u Mahmutoviće i Jusiće. Štab brigade i pozadinske jedinice takođe su stigli u Jusiće. Uspostavljena je veze i sadejstvo sa jedinicama Druge proleterse divizije. Prednji dijelovi Druge krajiške praktično su stigli u Rodjine, na lijevom krilu ostvarili sadejstvo sa Četvrtom crnogorskom proletersekom, a na desnom sa Šestom istočnobosanskom proletersekom brigadom. Zajednički je vršen pritisak na protivnika, oslobođeni Ročevići, Donji i Gornji Šepak.

U toku višednevnih uzastopnih borbi kod Zvornika i Drine, poginuli su: Žarko Birčanin, Jovan Blagojević, Radomir Tanasijević, Dragomir Brković, Budimir Janićijević, Aleksa Lučić, Milan Marković, Milorad Radovanović, Vasilije Tu-

lajev, Nikola Baštovanović, Miroslav Glišić, Branislav Jovanović, Milivoj Jevtić, Cvetko Kostić, Bogoljub Lukić, zamjenik komandira čete Milan Marjanović, Milijan Nikolić, Dragoslav Nikolić, Dragovan Obradović, Živan Predojević, Miodrag Rajković, Obrad Savić, Damjan Nović, Dragiša Marinković, Đuro Stojičević, deseter Vojislav Jovanović, Svetomir Miladinović, Milorad Pantić, Bogomir Milosević, Svetislav Matejić, Božidar Trajilović, Radiša Simić i Branislav Lekić.

U isto vrijeme neprijatelju su nanijeti ozbiljni gubici u živoj sili i ratnoj tehnici.

Nastupajući na sjever, jedinice Druge krajiške brigade izbile su na prostor Lokanja, Donje Piliće, Bjeloševca i zauzele položaje prema neprijatelju raspoređenom lijevo od druma između Glavičice i Janje. Uspostavljeno je sadejstvo sa Šestom srpskom udarnom brigadom. Jedan bataljon joj je pomogao u napadu i protjerivanju neprijatelja sve do Johovca, a zatim se vratio na polazni položaj u Bjeloševcu. Šesta istočnobosanska brigada je nastupala drumom od Branjeva i naišla na jači otpor protivnika kod Starog Sela i Ivanića. Borba je vođena do zore i neprijatelj je primoran da odstupi.

BORBE KOD MODRANA I JANJE

Narednog dana, 27. februara, na osnovu zapovijesti štaba divizije, jedinice Druge krajiške brigade nastavile su pokret prema sjeveru i približavale se dobro utvrđenoj neprijateljskoj liniji odbrane u rejonu Modrana i Janje. Treći bataljon stigao je južno od Modrana, na kotu 168, zauzeo položaje, organizirao izviđanje, patroliranje i prikupljanje podataka o snazi i rasporedu protivničkih jedinica u pomenutom uporištu. Prvi bataljon razmjestio se u Jelićima i Dokničima, uspostavio čvrstu vezu sa Trećim bataljonom na lijevom krilu, prethodnice isturio prema neprijatelju na prilazu u Modran da prikupljaju podatke, a glavnina se odmarala i čekala naređenje za naredne borbene zadatke. Drugi bataljon došao je iz Donje Piliće i Bjeloševca u Tomiče i Lučice. Čete su imale nešto vremena da predahnu, a izviđači su produžili bliže neprijateljskim položajima da prikupljaju podatke. U Bjeloševcu bili su Četvrti bataljon, štab brigade, brigadni sanitet i prištapske jedinice. Druga krajiška se praktično našla u poluluku ispred neprijateljske odbrambene linije od Obriježa do Petrovića koliba, Stenovače, Obadice i Modrana. Na svom lijevom krilu uspostavila je vezu sa jedinicama Dvadeset osme slavonske divizije a na desnom sa Šestom istočnobosanskom proleterskom brigadom. Sa dostignutog položaja Prvi bataljon se više približio neprijatelju, posjeo liniju od Jugovića do Draginje i kote 127, čvrsto zatvorio pravac prema Modranu i Malom Polju. Kad su Šesta istočnobosanska i Dvadeset peta brodska (slavonska) brigada napale neprijatelja na prostoru od Obriježa do Modrana, dva bataljona Druge krajiške su sadejstvovala u toj akciji i težište udara usmjerili na Petrovića kolibe. Višečasovni žestoki okršaji završeni su bez bitnije promjene položaja. Neprijatelj je umješno koristio priliku da ofanzivno djeluje. Na taj način je sigurnije štiti južni prilaz Bijeljini i izvlačenje sopstvenih pozadinskih dijelova iz rejona Janje. Dobro smišljenim napadom, 28. februara ujutru, neprijatelj je primorao jedinice Dvadeset osme slavonske divizije da ustuknu južno i zapadno od Modrana. Težište neprijateljskog napada bilo je usmjereno na Jabanušu i Suho Polje. Istovremeno su napadnuti i bataljoni Druge krajiške, ali su oni suzbili protivnika i popodne prešli u protivnapad. Neprijatelja je trebalo, prema zamisli štaba Sedamnaeste divizije, ugroziti čak u Janji i Modranu. Za taj poduhvat određene su Druga krajiška i Šesta istočnobosanska brigada. Jedan bataljon Druge krajiške napao je neprijatelja u Petrovića kolibama, u šestočasovnim borbama savladao ga i protjerao, produžio prema koti 129, uspio je osvojiti i upasti u Obrijež. Njegova je namjera bila da nastavi napredovanje drumom od

Obriježa za Janju, ali je dočekan ubitačnom vatrom brzometnih topova i morao je zastati. Prednji dijelovi bataljona koji je napadao od Jugovića i nastojao da se ubaci u Modran, prešli su potok Zmajevac, doprli do rječice Modran ali su zadržani žestokom paljbom sa njene lijeve obale. Automatičarski vod iznenadio je neprijateljsku predstražu kod mosta na Modranu i ubio 4 vojnika. Bataljoni Šeste istočnobosanske brigade, i pored borbene upornosti, nisu uspjeli da neutrališu neprijateljsku liniju odbrane i uđu u Janju.

Postigavši djelimični uspjeh, Treći bataljon Druge krajiške utvrdio je položaje u zapadnom dijelu Obriježa, Petrovića kolibi i Donje Mahale, a Prvi u rejonu Jugovića i Draginje. Njihova glavnina bila je usmjerena prema Modranu i dubini Obriježa da ofanzivno djeluje i ometa protivnapade protivnika. Drugi bataljon i Četvrti bataljon bili su na prostoru Lučića i Brezovice u brigadnoj rezervi. Narodne noći borci su napadali i uznemiravali neprijatelja. Borci Trećeg bataljona su osvojili još nekoliko kuća u dobro branjenom Obriježu, prebacili se preko rječice i izbili na drum između Janje i Modrana. Prvi bataljon je uporno vršio pritisak na Modran, ovladao drumom za Suho Polje, ali je naišao na žestok otpor i morao se povući na polazne položaje.

Štab Druge krajiške brigade, koji je trenutno boravio u Mršića kući u Lučićima, izvršio je analizu petnaestodnevnih borbi i zaključio: daje borbena gotovost jedinica dobra, da zdravstveno stanje boraca i rukovodilaca, uslijed slabe odjeće i jake zime, nije baš zadovoljavajuće, da najčešće obolijevaju od prehlade, upale disajnih organa i gripa. Odnos naroda prema borcima i obrnuto bio je dobar. Za kulturno-prosvjetni i zabavni život nije bilo vremena, uglavnom zbog čestih pokreta i borbi. Ni politički život nije bio na visini kako se zamišljalo. Nešto više pažnje, u slobodno vrijeme, posvećivano je upoznavanju boraca i rukovodilaca sa ratnom vještinom. Štab brigade pohvalio je rukovodioce, koji su se istakli u minulim okršajima: komandire četa Dragana Damjanovića, Mihajla Despota, vodnike: Stanislava Vasiljevića, Mustafu Žukića, Aleksandra Bobovca, desetare: Dragoljuba Grujičića, Dušana Grujičića, Momčila Mladenovića, Nedeljka Anđelkovića, Borivoja Gošnjića, Radovana Prodanovića i Dušana Zorića.

U petnaestodnevnim borbama ubijeno je 109, ranjeno 255 i zarobljeno 5 neprijateljskih vojnika, podoficira i oficira. I druga krajiška je imala dosta gubitaka. Život je izgubilo 29 i ranjeno 136 boraca i rukovodilaca. Među ranjenima bili su komandir čete Milutin Đurković, politički delegati Mile Maslač, Milijan Vojvodić, vodnici Košta Dilas, Milivoje Nikolić, Radisav Branković, Slavko Vidaković, Sreten Stević, Radomir Đorđević i Vojislav Janković.

Krajem februara, jedinice 22. njemačke divizije, kada su stigle iz doline srednjeg toka Drine u Bijeljini, imale su ovakav raspored: 46. pješadijski puk u Bijeljini, 47. puk u Međašima i 16. puk u Janji. Artiljerijski puk i pozadinski dijelovi divizije bili su u širem rejonu Bijeljine. Divizija je držala položaje na liniji od rijeke Drine kod Janje, južno od Bijeljine, zatim do Čelića i Brčkog. Njen osnovni zadatak bio je da štiti desno krilo njemačkih jedinica na sremskom frontu, da spriječava pokrete jedinica Narodnooslobodilačke vojske iz Srbije u istočnu Bosnu i obratno. Inače, ona je poslije teških gubitaka pri povlačenju dolinom Drinjače i Drine bila brojno znatno oslabljena, ali su njene jedinice koristile svaku prednost i priliku da pređu u protivnapad.

Treći bataljon Druge krajiške brigade, u zoru 3. marta, žestoko su napali Nijemci i četnici. Njihov udar bio je usmjeren na zapadni dio Obriježa, kotu 129 i Petrovića kolibe. Jedna kolona nastupala je uz rječicu Modran i napala četnu na položaju kod Petrovića koliba. Druga kolona naišla je od Crnih Bara i ugrozila četnu na koti 129. Treća i najjača kolona uputila se iz Obriježa na jug u Gradinu, iskoristila nedovoljno šticeći prostor između borbenog raporeda Druge krajiške i Šeste istočnobosanske brigade, udarila u bok četi Trećeg bataljona u zapadnom Obriježu. Prva i druga neprijateljska kolona su odbijene, ali je treća uporno

nastupala i primorala dio Trećeg bataljona da se povlači. Kad su preostale neprijateljske kolone doznale šta se dešava, one su takođe prešle u protivnapad, osvojile kotu 129 i Petrovića kolibe. Treći bataljon povukao se u Donju Mahalu i organizovao odbranu. U pomoć mu je pritekao Prvi bataljon, obuhvatajući neprijatelja od potoka Zmajevac, pa su zajedno, u tročasovnoj žestokoj borbi, izgubljeno preoteli, zaposjeli Petrovića kolibe, kote 127 i 129. U borbi ubijeno je 40 i ranjeno više neprijateljskih vojnika. I bataljoni Druge krajiške imali su gubitke, poginuli su: zamjenici komandira četa Nikola Radosavljević i Miodrag Ostojić, borci Živojin Radosavljević, Miodrag Radenković i Radoš Vuković.

Premoreni Treći bataljon povučen je u brigadnu rezervu, a njegove položaje preuzeo je Drugi bataljon i odmah se pripremio za solidnu odbranu. Tri puško-mitraljeska odjeljenja Prvog bataljona vršila su demonstrativni napad na protivnika u Modranu, prešla most na istoimenoj rječici, otvorila žestoku vatru i protivnapadom su odbijena na polazne položaje.

Neprijatelj nije imao namjeru da miruje i češće je pokušavao da priredi iznenađenja. Ujutru 4. marta, napao je položaje jedinica Šeste istočnobosanske brigade i ozbiljno ih ugrozio. Njima je u pomoć priskočio Drugi bataljon Druge krajiške, udarivši protivniku u bok, čime je olakšano njegovo odbijanje nazad. Istog dana popodne Prvom i Drugom bataljonu naređeno je da napadnu neprijatelja u Modranu i okolini. Istovremeno naređeno je jedinicama Šeste istočnobosanske brigade da protivnika tuku u Obriježu i na koti 129. Ako uspije u prvom naletu, Drugi bataljon imao je zadatak da pređe potok Zmajevac i rječicu Modran, da postavi osiguranja prema Janji, zaokrene drumom na zapad i sadejstvuje sa Prvim bataljonom u borbi za Modran. Pomenuto uporište bilo je izuzetno dobro utvrđeno i pripremljeno za duže odbrambene borbe. U njemu se nalazilo oko 300 neprijateljskih vojnika naoružanih, pored ostalog, jednim brzometnim, brdskim i protivtenkovskim topom, sa tri minobacača i dosta puško-mitraljeza. Zidani podrumi kuća bili su pretvoreni u bunkere, a duž rječice iskopani rovovi i tranšeje. I jedinice Dvadeset osme slavonske divizije su bile pripremljene za napad na prostor između Jabanuše i Donje Mahale.

Napadu je prethodila vatra iz minobacača. Prvi bataljon se uklinuo u zapadni 110 Modrana, uništio nekoliko bunkera i vatrenih tačaka i nastojao da produži i centar uporišta. Sa istočne strane nastupao je Drugi bataljon, ali je morao usporiti i znatne snage orijentisati prema Kojčinovcu i Janji kada jedinice Šeste istočnobosanske brigade nisu savladale protivnika na svom pravcu nastupanja i igrozile garnizon Janju. U svanuće neprijatelju u Modranu je pristigla pomoć od 3ukove Grede i Janje i bataljoni Druge krajiške su ustuknuli na polazne položaje. U borbi je poginuo komandir Prve čete Drugog bataljona Dragan Nedimović, a dužnosnik komandira preuzeo je Uglješa Petković.

Poslije neuspjelih napada na Modran i Janju, Prvi i Drugi bataljon Druge irajiške ostali su na ranijim položajima, a Treći i Četvrti držani su u brigadnoj -ezervi, u Lučićima i Brezovici, gdje su izvodili borbenu i političku obuku.

Nijemci su svakodnevno nastojali da prirede iznenađenje. U tome su ih pomagali četnici, dostavljali im podatke o borbenom rasporedu jedinica Druge irajiške. Oni su otkrili daje Treća četa Prvog bataljona u selu Draginji, da borci spavaju i da se njihovo odijelo čisti u buradima za parenje i trijebljenje gamadi. Nijemci su zorom 8. marta pohitali u napad. Četnici su ih vodili prečicama i zaobilaznim putem. Neprijemljeni prešli su rječicu Modran i oprezno nastupali, ledna kolona se prikradala od Obriježa, prošla između potoka Glovače i kote 127, tako zašla za leđa Trećoj četi u Draginji. Patrola je primijetila neprijatelja, III nije otvarala vatru i trkom se zaputila da Komandu čete obavijesti šta se događa. Nijemci su najprije naišli na vod automatičara i započela je neravnompravna Dorba. Ceta je pokušala da se izvuče iz sela i nije uspjela. Nijemci su bili zaposjeli glazni put i ostale pravce za povlačenje. Odstupnica je bila prekraćena glavnini

Prvog bataljona i Drugoj četi Drugog bataljona. Započela je borba na život i smrt. Poluodjeveni i polubosi borci Treće čete uspjeli su da se nekako izvuku iz okruženja. A neprijatelj je žešće navaljivao kada je pristigla njegova kolona iz pravca Modrana. Nijemci su naletjeli na protivtenkovski top i pobili poslužioce. U najkritičnijem trenutku Prva četa Prvog bataljona i Druga četa Drugog bataljona pokušale su da se izvuku uz potok Zmajevac. Kad su stigle blizu kote 143, one su se našle u vatrenim klještim. Prva četa okrenula je ulijevo i jurišala da izađe iz obruča. Slično je učinila i Druga četa. Brojno nadmoćniji Nijemci odbijali su juriše i bjesomučno tukli. Čete su prorijeđivane i nije bilo izgleda da se nekako izvuku. U jurišu su poginuli komandiri politički komesar Prve čete, Uglješa Petković i Slobodan Jovanović. S njima su poginula i dva voda boraca. Druga četa izgubila je vod boraca i zamjenika političkog komesara Milana Radića i delegata voda Milivoja Nikolića. Preostala tri voda, kad su njihovi komandiri uvidjeli da nema nikakvog izgleda da prođu na pravcu kuda se jurišalo, okrenuli su nazad, jedva se izvukli ispod ubitačne vatre, prošli između Draginje i Petrovića koliba i stigli u Donju Mahalu.

Žestoku borbu vodili su i dijelovi Prvog i Drugog bataljona koji se nisu našli u obruču, ali nisu mogli zadržati i odbiti neprijateljske jedinice. Cio puk nastupao je preko Zovca i Donje Trnave, u očiglednoj namjeri da stigne u Kasevac i ugrozi lijevi bok borbenog rasporeda Druge krajiške brigade. Napad je istovremeno dolazio s čela, iz rejona Rajaše, čime je neprijatelj skoro potpuno stekao preimućstvo i smjelo napredovao. Štab brigade odlučno je reagovao i preduzimao mjere da se nastupanje protivnika osujeti. Preostale jedinice Prvog i Drugog bataljona su sređivane, povučene u rejon Studenca i pripremljene za odlučan otpor. U borbu su odmah uvedeni bataljoni iz rezerve: Treći i Četvrti i usmjereni na najugroženije pravce. Tek tada borba je više poprimila u žestini i protivnik se počeo zaustavljati. Četvrti bataljon nastupao je prema Lazarevici i trigonometru 271, a Treći se rasporedio na liniji istočno od Lazarevice prema Rajaši i udario u lijevi bok neprijateljskog streljačkog stroja. Neprijatelj je zaustavljen na ulazu u Kasevac i žestoko tučen. Komandanti bataljona nisu se time zadovoljili i četama je naredeno da oprezno i smjelo nastupaju. Ubitačna vatra sručila se na prednje dijelove neprijateljskog streljačkog stroja i morao je uzmicati prema Lazarevici, dominantnom visu u njenoj blizini i raskrsnici puteva južno od Dqnje Trnave. Svakog trenutka neprijatelj je trpio sve teže udare, imao više mrtvih i ranjenih i uviđao da mu nema opstanka na prostoru južno od Modrana.

Napada nisu bile pošteđene Šesta istočnobosanska i Dvadeset peta brodska (slavonska) brigada i skoro cio dan vodile su borbu na sopstvenim položajima. Jedan bataljon Šeste istočnobosanske brigade priskočio je u pomoć Drugom bataljonu Druge krajiške i Donjoj Mahali, preuzeo njegove položaje i tako mu omogućio da se angažuje u protivnapadu na prostoru između Studenca i Jelića. Neprijatelj je postupno i uporno potiskivan na svim pravcima. Tek uveče odbijen je preko rječice Modran, u istoimeno uporište i Janju. A jedinice Druge krajiške opet su posjele prvobitne položaje u Draginji, Donjoj Mahali, Jugovićima, koti 168, Rajaši, Rašću, koti 209 i počeli ih utvrđivati. Kad se procijenilo da neprijatelj neće ponovo ozbiljnije napadati, dio jedinica ostavljen je na položajima da budno motri i prihvata borbu, a dio je povučen u pozadinu da se borci odmaraju i obučavaju u rukovanju najsavremenijim oružjem. U svim jedinicama analizirana je minula akcija, ukazano na propuste, izvučena korisna zapažanja i pouke za naredna vođenja borbe. Cilj analize bio je da se što tačnije utvrdi kako je došlo do propusta i čijom nepažnjom. Tom prilikom korišćena je ocjena štaba brigade u kojoj je rečeno, da štab Drugog bataljona nije dovoljno brinuo da njegove jedinice čvršće zatvore i kontrolišu prostor između kote 127 i potoka Glovača. Nepravilno je postavila i Komanda Druge čete Drugog bataljona, u trenutku kad je primijetila neprijatelja za leđima, što se frontom nije okrenula da

ga odmah suzbije, nego je dozvolila da se vodovi povlače prema položajima Prvog bataljona, misleći da otuda protivnika obuhvate s čela. Propust je učinila i Prva četa Prvog bataljona što nije, kad je obaviještena o nailasku neprijatelja, odmah prihvatila borbu i spriječila njegovo nastupanje.

Narednih dana pojačana je izviđačka i patrolna djelatnost. Bilo je manjih sukoba patrola i izviđačkih odjeljenja. U to vrijeme Drugi bataljon nalazio se u Donjoj Mahali, držao položaje prema Obriježu i Petrovića kolibama, desno zatvarao pravac do potoka Glovača, a lijevo do prvih kuća u Draginji. Treći bataljon, čija je glavina bila u Jugovićima, zatvarao je pravac prema Modranu, desnim krilom štitio prostor prema Modranu, a lijevim do Jugovića. Položaj Četvrtog bataljona protezao se od Jugovića preko kote 168 do potoka Sivska. Prvi bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi u Lučićima. Na desnom krilu borbenog rasporeda Druge krajiške nalazila se Šesta istočnobosanska, a na lijevom Dvadeset peta brodska (slavonska) brigada.

Noću, 11. marta, jedna četa neprijateljskih vojnika pokušala je iznenaditi isturene dijelove Drugog bataljona kod Petrovića koliba, ali je primijećena i napadom primorana da se vrati na polazne položaje.

U sastav Sedamnaeste divizije stigla je Petnaesta majevička brigada, preuzela položaje Dvadeset pete brodske (slavonske) brigade, odmah stupila u borbu, osujetila pokušaj neprijatelja da prođe u dubinu slobodne teritorije i odbila ga na polazne položaje. Njeni bataljoni držali su položaje u Zagonima, Srednjoj Mahali, Han-Limunoviću, Krčevini, Bumbiću, Suhom Polju, Muslimanskim Janjarima i Gornjem Obriježu. Četvrti bataljon Druge krajiške uspostavio je vezu sa desnokrilnim bataljonom Petnaeste majevičke brigade i zajednički su isplacirali način sadejstva.

Dvanestog marta, štab Sedamnaeste divizije, naredio je Drugoj krajiškoj, Šestoj istočnobosanskoj i Petnaestoj majevičkoj brigadi da napadnu neprijatelja u Modranu, Janji, Jabanuši, Bukovoj Glavi, Obriježu i ostalim uporištima. Štab divizije, na osnovu pokreta izvjesnih neprijateljskih jedinica od Modrana i Janje za Bijeljinu, osnovano je zaključio da se protivnik definitivno povlači i da ga ne treba olako pustiti. U jedinicama Druge krajiške, određenima za napad na Modran i sadejstvo sa jedinicama Šeste istočnobosanske brigade, izvršene su solidne pripreme i na vrijeme su krenule da izvršavaju postavljene zadatke. Dva bataljona su izbila na drum između Janje i Modrana i namjeravali u središte neprijateljskog uporišta. Jedinicama Šeste istočnobosanske brigade nije pošlo za rukom da savladaju Nijemce u Obriježu i napad je ujutru obustavljen. Tada se ispostavilo da o povlačenju neprijatelja ne može biti govora. Naprotiv. On se spremao za odsudnu odbranu da i dalje štiti garnizon Bijeljinu, a time i desno krilo snaga na sremskom frontu.

IZDAJNICI NISU MIROVALI

U pozadini jedinica Sedamnaeste udarne divizije mučki su djelovale četničke grupe i grupice. One su najčešće presretale kurire, postavljale zasjede i napadale motorna i zaprežna vozila koja su se kretala od Zvornika prema Tuzli i obratno, prevozila namirnice, ratni materijal, ranjene i oboljele borce. Štab Druge armije zatražio je od štaba Sedamnaeste divizije da se jedna brigada povuče s fronta da progoni i likvidira izdajnike. Izbor je pao na Drugu krajišku kojoj je naređeno da svoje položaje prepusti Petnaestoj majevičkoj brigadi i krene na prostor Tavna, Glavičica i Donje Piliće. U divizijskoj zapovijesti naglašeno je: »Štab brigade, sa ostalim jedinicama, preduzeće čišćenje terena od četničkih grupa duž komunikacije Šepak, Kozluk, Jordan. Na tome terenu kreće se oko 120 četnika koji napadaju naše patrola i kurire, a takođe ometaju rad naših dru-

gova na skelama kod Kozluka. Potrebno je da Štab brigade, u sporazumu sa šefom obavještajnog centra ovog Štaba organizuje čišćenje terena na taj način što će prethodno dobiti tačne podatke o neprijatelju mjestu njihovog bavljenja, kao i njihovoj jačini. Za akcije protiv četnika odrediti jaka odjeljenja, jačine čete, a po potrebi i više, osloboditi ih svih nepotrebnih dijelova, naoružati ih automata i puškomitraljezima, kombinovati takva udarna odjeljenja, sa dobrim borcima i izviđačkim grupama, da se uspjeh zagarantuje... «¹⁷

Da bi se zadatak što umješnije i uspješnije izvršio, Četvrtom bataljonu, sa komandantom Nikolom Obradovićem, političkim komesarom Zvonkom Zardinom, njihovim zamjenicima Gavrom Panićem i Mladenom Pandžom, ojačanom brigadnom i dvjema bataljonskim izviđačkim grupama, naredeno je da odmah krene u Jusiće, a odatle na komunikaciju između Zvornika i Prnjavora daje dobro obezbijedi od napada četničkih grupa. Sjutradan su ostali bataljoni stigli na označenu prostoriju, borci su se smjestili u seoskim kućama i donekle odmorili. Jedan bataljon obezbjeđivao je artiljerijske jedinice koje su bile u Potoku. Pri pokretu prema drumu Zvornik - Tuzla, izviđačke grupe su se sukobile sa četničkim trojkama u Jasenici, brzo ih protjerale i zaplijenile nešto oružja i opreme. Četvrti bataljon se tako rasporedio da štiti dionicu druma kod Caparda, Stana, Memića, jače grupe izviđača i patrole svakodnevno upućivao da krstare unaokolo i traže prikrivene četnike. Međutim, njih je bilo teško otkriti, jer se nisu usuđivali da krenu u napad kad su doznali ko se nalazi u njihovoj blizini. Uznemiravanja su bili pošteđeni Prvi, Drugi i Treći bataljon i nešto duže su ostali u rejonu Donje Piliće, Glavičice i Ruhotine. Istina, bilo je sukoba sa četnicima kada su bataljonske i četne patrole zalazile dublje u okolna raštrkana sela i uspijevale da otkriju pritajene izdajnike. U tim okršajima je ubijeno 7 i zarobljena su 2 četnika. Zaplijenjeno je njihovo oružje i oprema. Zatišje je korišćeno za vojnu i političku obuku boraca i rukovodilaca. Najviše pažnje je posvećeno obuci u rukovanju i bacanju ručnih bombi iz ležećeg, klečećeg i stojećeg stava.

Na časovima političke obuke, pored uobičajenog objašnjenja najnovijih događaja na ratištima u našoj zemlji i svijetu, politički komesari su objašnjavali značaj proslave svjetske omladinske nedjelje i način uključivanja u jednonedjeljno takmičenje od 21. do 28. marta. Proslavu i takmičenje inicirao je Centralni odbor USAOJ-a, a štab Druge armije, svojim raspisom je zatražio da se sve jedinice masovno uključe u manifestaciju posvećenu borbi svjetske demokratske i antifašističke omladine protiv fašizma. Nastojalo se da takmičarski duh obuzme svakog borca i jedinicu Druge krajiške udarne brigade. Detaljno je objašnjeno kako će se takmičenje sprovoditi i rezultati vrednovati. A takmičilo se u slijedećim disciplinama i djelatnostima: koja će jedinica najbolje proučiti teme posvećene Svjetskoj omladinskoj nedjelji, bratstvu i jedinstvu naroda i narodnosti Jugoslavije, a posebno Deklaraciju presjednika vlade maršala Josipa Broza Tita. Na planu borbene obuke, kulturno-prosvjetnog rada i zdravstvenog prosvjećivanja jedinice su se takmičile u tome, koja će obučiti što više boraca da izuzetno dobro rukuju svim vrstama oružja i postižu odlične rezultate u gađanju, da brzo kopaju rovove i grade razne zaklone. Takmičilo se, takođe, u učvršćivanju discipline i savjesnosti u izvršavanju borbenih zadataka i naređenja. Nepismenost je bila boljka koja se morala iskorjenjivati. Stoga je organizovano takmičenje i u tome koja će jedinica opismeniti što više boraca i postići što bolje rezultate u kulturno-prosvjetnom radu. Vrednovane su i priredbe za narod u mjestima gdje su jedinice bivakovale i vodile borbe.

Zdravstveno stanje jedinica i pojedinaca je imalo ne malog uticaja na borbenu gotovost cijele Druge krajiške brigade i tome se stalno posvećivala odgovarajuća briga. U takmičenju je naglasak stavljen na to koja će jedinica bolje

preduzeti mjere za sprječavanje pjegavog i trbušnog tifusa i pomoći mještanima u suzbijanju opake bolesti.

U takmičarskom poletu borci i rukovodioci pomagali su mještanima u vršavanju proljetne sjetve. U toku takmičenja u svim jedinicama zavladao je takvo raspoloženje i odlučnost da se postignu što bolji rezultati i težnja da se osvoji prvo mjesto. A na kraju, kad su podnijeti izvještaji i sabrani rezultati, jedinice i pojedinci su dobili zaslužna priznanja i nagrade.

Kad su jedinice Šeste istočnobosanske brigade oslobodile Janju neprijatelj je preduzimao protivnapade i nastojao da se što bolje utvrdi u Bijeljini i okolini. Da bi se njegove namjere osujetile, štab divizije naredio je da se jedinice Druge krajiške brigade, poslije gonjenja četničkih bandi, sređivanja i kratkog odmora, postupno vrata na liniju fronta i uvode u borbe. U skladu sa pomenutim divizijskim naređenjem, Drugi bataljon Druge krajiške je stigao, usiljenim maršem preko Janje, u rejon Kojčinovca da obezbjeđuje jedan artiljerijski divizion koji je tu imao vatrene položaje i češće bombardovao neprijateljska utvrđenja i garnizon Bijeljiniu. U isto vrijeme jedan bataljon vodio je borbu sa četničkim bandama na drumu između Šuljinog Hana i Lopara, kod Jovinog Hana i Klisa. Tom prilikom četnici su primorani da bježe na dvije strane: prema Boškovićima i Kovačevićima. Ubijena su 3 četnika a 4 ranjena, među njima i jedan četnički komandant bataljona.

Na liniju fronta stigli su Prvi, Treći i Četvrti bataljon Druge krajiške brigade. Dva su raspoređena u Donjoj i Srednjoj Mahali i Suvom Polju, a jedan u južnom dijelu Janje. Treći i Četvrti bataljon kontrolisali su pravac prema Gornjoj Čadavici, na desnom krilu svog borbenog rasporeda ostvarili su vezu i sadejstvo sa jedinicama Petnaeste majevičke brigade, a Prvi se nalazio u brigadnoj rezervi i spreman za uvođenje u borbu. Štab brigade nalazio se u Modranu i koordinirao sadejstvo jedinica na položaju. Brigada se kratko zadržala u pomenutom rejonu. .. Naime, ona je ubrzo upućena, na osnovu naređenja komandanta divizije, u rejon Tuzle da se stavi pod neposrednu komandu štaba Druge armije i ostane u njenoj rezervi. Brigada je imala zadatak da usput očisti i protjera četničke jedinice iz Bogutova i Lopara. Na njih je orijentisan Četvrti bataljon, atri preostala su marševali preko Koraja i Čelića za Tuzlu. Oni su usput obezbjeđivali i transport ranjenika za bolnicu u Tuzli. Kad su stigli na odredište, u toku 23. marta, bataljoni su razmješteni u Bukinju, Ljepunici, Dobrnji, a štab brigade u sjevernom dijelu Pogorionca. Za vrijeme boravka u okolini Tuzle održavala su se takmičenja u savladivanju vojne i političke obuke. Pored toga, jedan bataljon upućen je pravcem Dobrnja -Dvor - Velika njiva - Bučje da očisti prostor Piperà i Vakufa, gdje se pojavilo oko 300 četnika. Kad su četnici doznali ko im dolazi u susret, oni se nisu usudili da prihvate borbe i brzo su umakli. Bataljon se nešto kasnije vratio u Tuzlu.

Prilikom boravka u Tuzli komandant brigade Dragutin Stanić otišao je na školovanje u Sovjetski Savez, a njegovu dužnost preuzeo je Milan Zgonjanin, tadašnji zamjenik komandanta brigade. Dušan Sovilj postao je zamjenik komandanta brigade, Dušan Savić komandant Trećeg bataljona.

Prekaljeni ratnik Stanić prešao je dugi borbeni put, u mnogim bojevima ispoljio ličnu hrabrost i umješno komandovao u najtežim situacijama i složenim operacijama u brdsko-planinskim područjima, za vrijeme neprijateljskih ofanziva, iznenadnih udara i napada na neprijateljske garnizone i brojna uporišta. Za izuzetnu hrabrost, umješno komandovanje i rukovođenje, on je odlikovan, pored drugih ratnih odlikovanja, i Ordenom narodnog heroja. Prvoborac i jedan od organizatora ustanka u novskom kraju, na Kozari, prekaljeni ratnik, Milan Zgonjanin, prethodno je komandovao Prvim bataljonom Druge krajiške brigade, bio zamjenik njenog komandanta i tvorac više njenih pobjeda, pod njegovom komandom brigada je dočekala i završetak narodnooslobodilačkog rata.

Kad su napustili Janju i povukli se u Bijeljinu, Nijemci su posebnu pažnju obratili odbrani komunikacija u dolini rijeke Bosne kuda su se povlačili iz Sarajeva u rejon Bosanskog i Slavenskog Broda. Baš u to vrijeme, jedinice Druge armije oslobodile su Bosansku posavinu i Trebavu, stigle blizu donjeg toka Bosne i njenog ušća u Savu i ozbiljno zaprijetile da će prekratiti odstupnicu njemačkim jedinicama koje su pristizale od Sarajeva. Da bi se koliko-toliko oslobodili pritiska, Nijemci su užurbano doveli pojačanja sa sremskog fronta i Brčkog, prešli u protivnapad protiv Dvadeset pete srpske divizije, njene jedinice prisiljavaju da odstupe iz Bosanske posavine, osvajaju Modriču i Gradačac i namjeravaju u Tuzlu. Napad je uslijedio i na drugom pravcu. Ojačani 16. puk 22. njemačke divizije uporno je nastupao kod Srnice i Bijele, primorao jedinice Dvadeset treće srpske divizije da se povuku, prešao preko Majevice, stigao na Golo brdo, Karahum, Lepik, Okresnicu i otvorio prolaz za Tuzlu. U složenoj i teškoj borbenoj situaciji, komandant Druge armije Koča Popović pozvao je komandanta Druge krajiške brigade Milana Zgonjanina, predočio mu da Nijemci mogu brzo banuti u predgrađe Tuzle, zatražio da se oni osujete i odbiju nazad. Zgonjanin je zabrinuto nabrao obrve, približio se zidnoj karti na kojoj je komandant armije označio dokle su stigli Nijemci i kuda mogu dalje. Naročito jak prodor prema Srebreniku izvršio je 737. njemački puk 717. divizije kome je Druga krajiška zadala ozbiljne udarce februara 1943. na prilazima Grmeču. Koča je ponudio cigaretu komandantu brigade i dodao da Nijemci mogu proći u Tuzlu samo preko mrtvih boraca Druge krajiške brigade. Zgonjanin je odmah odsječeno pozdravio, obećao da će brigada zadržati neprijatelja i požurio dajoj izda naređenje za pokret i uvođenje u borbu. Bataljoni su požurili u Operkoviće, Crveno Brdo i Zahiroviće da zatvore pravac od Srebrenika i po cijenu najvećih žrtava ne dopuste neprijatelju da napreduje. U to vrijeme Deveta srpska udarna brigada ulagala je ogromne borbene napore da zaustavi Nijemce i nije uspjela.

Prethodnica Prvog bataljona Druge krajiške se sukobila, kod sela Kuge, sa njemačkom prethodnicom i zarobila jednog podoficira. On je odmah doveden obavještajnom oficiru da progovori kuda je naumio. Na izgled nepopustljiv i tvrdoglav, podoficir je neko vrijeme pokušavao da izbjegava odgovore na postavljena pitanja, naglašavajući da ništa ne zna, a onda je pustio i priznao da njemačke jedinice namjeravaju u Tuzlu. Obavještajac Komenić gaje oštro prostrijelio i progovorio:

- Mnogo vi Nijemci, hoćete, ali... Malčice morgen. Ne damo Tuzlu i batalićemo vam posao! Jasno!

Podoficir se čutke stvrdnuo i shvatio da je završio vojevanje.

Bataljoni su iz pokreta ulazili u borbu, napadali neprijatelja na Lepiku i Golom brdu, primorali da zastane, kopa rovove i zaklone. Kad je štab brigade u cjelosti sagledao situaciju i namjere protivnika, jednom bataljonu naređeno je da krene u odlučni napad, osvoji Golo brdo i produži dalje. Žestoka borba trajala je više od 6 časova, zauzet je dominantan vis i kota 506. Sa ovih visova koji su dominirali varošicom, neprijatelj je ozbiljno ugrožen i u širem prostoru Srebrenika. Uspostavljena je veza sa jedinicama Devete srpske brigade na položaju kod Zuberova brda i kote 421. Narednog dana, 30. marta dva bataljona Druge krajiške bila su na liniji Golo brdo, kota 506 i 719, Karahum i kota 662. Jedan bataljon nalazio se u Operkovićima i kontrolisao pravac prema Humićima, a jedan u brigadnoj rezervi u Zahirovićima. U toku dana neprijatelj je češće navaljivao iz Srebrenika da preotme Golo brdo i ostale visove, ali je odbijan ubitačnom vatrom u polazni garnizon. Po podne dobijeno je naređenje da dva bataljona Druge krajiške i dva bataljona Devete srpske brigade napadnu neprijatelja u Srebreniku. Užurbano su izvršene pripreme i borba je počela u 18 časova. Neprijateljski

Vojnici su se umješno branili i nisu dopustili da se ude u središte uporišta. Napad je obustavljen u 22 časa i bataljoni su se povukli na polazne položaje. Usljedio je izvjesno pomjeranje u borbenom rasporedu jedinica u blizini Srebrenika. Jedan bataljon Druge krajiške preuzeo je položaje Devete srpske brigade, jugozapadno od varošice, a zatim su počele intenzivne pripreme da se napad ponovi protivnik protjera. Njemački vojnici, pripadnici 737. puka 717. divizije, podržani dejstvom artiljerije, napali su Treći bataljon na Golom brdu i koti 719, uspjeli ga potisnuti nešto sjevernije i ovladati dijelom dominantnih uzvišenja. Borba je nastavljena skoro cijeli dan i ništa se nije bitnije promijenilo. Osujećen je pokušaj Nijemaca da se domognu kote 622 i spriječe protivnapade jedinica Druge krajiške brigade. Sve ovo nije bitnije uticalo na pripreme za predstojeći i odlučni napad na Srebrenik. Iz Tuzle je stigla baterija topova »zis« i jedna haubica da potpomažu naredne napade. »Zisovi« su postavljeni u rejonu Kuge, a haubica na ravni između kote 466 i drumu za Srebrenik.

Napad je počeo polučasovnom artiljerijskom pripremom, koju je Prvi bataljon iskoristio i ušao u Gornji Srebrenik. Njemu je sadejstvovala, sa južne strane, jedna četa Drugog bataljona. Ona je neprijatelja tukla u čelo i doprinijela da nu čete Prvog bataljona zađu za leđa i nanose ozbiljne udarce. Ugroženi protivnik užurbano se povlačio da izbjegne vatrena kliješta i uništenje. Ipak, paniku nije mogao izbjeći i izvući posadu iz gradske kule koja je bila značajna otporna tačka. Snažan otpor je pružan iz zgrade osnovne škole, dok se Nijemci nisu izoikili u Donji Srebrenik. A tamo su napadale dvije čete Drugog bataljona, nastale da protivniku prekrate odstupnicu i poslije preduzele gonjenje. Treći bataljon jurišao je na Nijemce na dijelu Golog brda i jedva ih je prisilio, tek u ponoć, da napuste rovove i odstupe u Mustafiće. Borba za Gornji i Donji Srebrenik završena je nešto prije ponoći. Dva bataljona ostala su u pomenutim mjestima, a jedan je gonio protivnika i stigao u Mustafiće. Na taj prostor stigle su jedinice Devete srpske brigade i preduzele gonjenje Nijemaca i ustaša u Špijonicu.

U toku borbe za Srebrenik ubijeno je 130, ranjeno 248 i zarobljeno 7 neprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je 15 pušaka, 5 puškomitraljeza, 4 strojnice, 6 lištolja, 13000 pušcanih metaka i znatne količine raznog ratnog materijala.

Iz Druge krajiške brigade poginuli su: Miodrag Branković, Vitomir Milovanić, desetar Jovan Šajković, Velimir Vlajić, Milenko Jevtić, Miloje Milojević, esetar i Božidar Milutinović. Kontuzovana su 2 i ranjeno 57 boraca i rukovodilaca, među kojima vodnici Milan Hrnjak, Aleksandar Miroslavić, Nikola Jamić, Aleksandar Borovac, Đurđe Manojlović i politički delegati Vlado Miški i Velimir Rajković.

U izvještaju štaba brigade, broj 7, navodi se, pored ostalog, da su se hrabrošću, borbenašću i izdržljivošću istakle sve jedinice a naročito Prvi i Treći bataljon i njihovi štabovi. Među pojedincima najhrabriji su bili i u borbi se istakli: likica Mrda, komandant Prvog bataljona, Jusuf Begić, komandir čete, Milan Jomirović, politički komesar čete, Luka Kojić, komandir čete, zatim vodnici Mujo lazić, Miloje Nedić, Milan Cvetičanin, Miloje Simić, Stanislav Vasiljević, Aleksandar Miroslavić, Lazo Simić, Rade Davidović, Mihajlo Bogičević i Slavoljub tanišić, desetari i puškomitraljesci Borisav Narandžić, Cedomir Gavrilović, Iranko Todorović, Miodrag Čokić, Dobrovoje Janković i Miodrag Milutinović.

Poslije oslobođenja Srebrenika jedinice Druge krajiške su zaposjele ove položaje: jedan bataljon u Straži na Lepiku i Okresnici da kontroliše pravac prema itarima i Maoči Karavlaškoj, jedan na Golom brdu i u Gornjem Srebreniku da čuva prema Karavlasima, jedan u Donjem Srebreniku, na kotama 363 i 238, da čuva i osigurava pravac prema Srnici. U dubini Gornjeg Srebrenika jedan bataljon se odmarao, sređivao i bio u brigadnoj rezervi.